

Economisch-Statistische Berichten

ALGEMEEN WEEKBLAD VOOR HANDEL, NIJVERHEID, FINANCIËN EN VERKEER
ORGAAN VOOR DE MEDEDELINGEN VAN DE CENTRALE COMMISSIE VOOR DE RIJNVAART
UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

21^E JAARGANG

WOENSDAG 25 NOVEMBER 1936

No. 1091

COMMISSIE VAN REDACTIE:

P. Lieftinck; N. J. Polak; J. Tinbergen; F. de Vries en
H. M. H. A. van der Valk (Redacteur-Secretaris).

Assistent-Redacteur: L. R. W. Soutendijk.

Reductie-adres: Pieter de Hoeweg 122, Rotterdam.

Aangeteekende stukken: Bijkantoor Ruigeplastweg.

Telefoon Nr. 35000. Postrekening 8408.

Advertenties voorpagina f 0,50 per regel. Andere pagina's f 0,40 per regel. Plaatsing bij abonnement volgens tarief. Administratie van abonnementen en advertenties: Nijgh & van Ditmar N.V., Uitgevers, Rotterdam, Amsterdam, 's-Gravenhage. Postchèque- en giro-rekening No. 145192.

Abonnementsprijs voor het weekblad franco p. p. in Nederland f 16,—. Abonnementsprijs Economisch-Statistisch Maandbericht f 5,— per jaar. Beide organen samen f 20,— per jaar. Buitenland en Koloniën resp. f 18,—, f 6,— en f 23,— per jaar. Losse nummers 50 cent. Donateurs en leden van het Nederlandsch Economisch Instituut ontvangen het weekblad en het Maandbericht gratis en genieten een reductie op de verdere publicaties.

INHOUD:

	Blz.
DE BELEGGINGSMARKT door C. A. Klaassc.....	852
Over contingenteteering II (Slot) door Mr. W. F. Lichtenauer	853
Amerikaansche maatregelen tegen kapitaalvoer door W. Willems	857
De Rijksmiddelen over October 1936.....	858
AANTEEKENINGEN:	
Het Sonderkonto afgewikkeld.....	859
Overzicht van de gemeentefinanciën	860
De gemeentefinanciën in de crisis	861
Het seizoenelement in de wilde binnenvaart.....	862
De strijd tusschen de Amerikaansche grootfiliaalbedrijven en de met hen concurrerende distributievormen door Dr. Th. van Luytelaer	863
INGEZONDEN STUKKEN:	
Onder Sterling-convooi? door J. H. Cohen Stuart met Naschrift door Prof. Mr. Dr. G. M. Verrijn Stuart	864
Het conjunctuurdebat in de Vereeniging voor de Staatshuishoudkunde door Prof. Dr. W. C. Mees R. A. zn. met Naschrift door Prof. Mr. Dr. G. M. Verrijn Stuart	866
MAANDCIJFERS:	
Overzicht van den stand der Rijksmiddelen.....	867
ONTVANGEN BOEKEN.....	
Statistieken:	
Groothandelsprijzen	868—869
Geldkoersen-Wisselkoersen-Bankstaten.....	867, 870

ROTTERDAM, 23 NOVEMBER.

Tegenover berichten over meer toenadering tusschen Engeland en Italië staan verschillende teekenen van vermeerderde spanning elders. De erkenning van het bewind van Franco door Italië en Duitschland, de in aantal en stelligheid toenemende berichten omtrent Russische hulp aan de Spaansche Regeering te Madrid (Valencia), de ter-dood-veroordeeling van een aantal Duitschers in Rusland, de anti-communistische overeenkomst tusschen Duitschland en Japan en de repressailles van Rusland daartegen wijzen duidelijk op tegenstellingen tusschen de rechts-autoritair geregeerde landen eenerzijds en het links-dictatoriaal bestuurde Rusland ter andere zijde. Ook de verhouding tusschen Japan en de nationale Chineesche Regeering is tengevolge van de gebeurtenissen in Binnen-Mongolië verscherpt.

De parlementair geregeerde landen zijn ten opzichte van deze spanningen meer toeschouwers dan rechtstreeks betrokkenen. De Duitsche prestige-stap, de ontkenning van de riviertraktaten, zelfs van de Rijnvaartakte in Mannheim, wordt in de oeverstaten en in Engeland en België kalm opgenomen. De uitbreiding van de deelneming aan het monetaire accoord, waartoe Nederland juist is toegetreden, terwijl de toetreding van Zwitserland spoedig wordt verwacht, kan ertoe bijdragen, de verstandhouding tusschen deze landen te versterken en zodoende een stabiliseerend tegenwicht tegen de juist vermelde spanningen in het leven te roepen.

Niettemin zijn deze toeschouwers op hun hoede en gaan zij voort met bewapening. De uitwerking van de bewapening op het economisch leven is duidelijk tot uiting gekomen in Engeland, waar verschillende industrieën op maximale capaciteit werken. Hiertegenover wordt echter gemeld, dat in andere bedrijfstakken nog een zeer groote werkloosheid valt waar te nemen.

In Amerika, waar door de krachtige verbetering in verschillende bedrijfstakken het aantal werklozen van 12 miljoen in 1933 tot nog geen 4 miljoen thans is gedaald, heeft de Kamer van Koophandel voor de Vereenigde Staten een campagne geopend, waarbij de steun van het geheele land wordt ingeroepen bij de verwezenlijking van Roosevelt's plannen tot verdere bestrijding der werkloosheid.

In Nederland heeft de Minister van Sociale Zaken een overzicht gegeven van hetgeen de Regeering doet op het gebied van werkloosheid.

Tegelijkertijd verscheen met medewerking van de Regeering de uitgave „Het Werkende Land”, waarin onder meer wordt besproken wat de Regeering tot bestrijding van de werkloosheid deed. Het is van groot belang, dat de Regeering juist op dit tijdstip deze bescheiden stap op den weg der propaganda zet. De conclusie van den schrijver, dat Nederland de toekomst vol vertrouwen tegemoet kan zien, zal het vertrouwen in wijde kring doen opleven, hetgeen voor het herstel van onze nationale gemeenschap noodzakelijk is.

DE BELEGGINGSMARKT.

Sedert de uitgifte van de 3 pCt. staatsleening is op de beleggingsmarkt een reactie ingetreden. De emissie zelve werd een succes, een succes, dat overigens niet evenredig mag worden geacht aan de mate van overteekening. Wanneer voor zevenmaal het gevraagde bedrag van f 50 miljoen werd ingeschreven, dan moet voor de beoordeeling van de waarde van dat cijfer er rekening mee worden gehouden, dat op zeer ruime schaal werd gemajoreerd, zowel door beleggers als door bankiers en commissiehuizen voor hun cliënten. Op dien grond moet men aannemen, dat de reële inschrijvingen tusschen de 75 en 125 miljoen lagen. Toch een overteekening dus, en in overeenstemming daarmee werd de nieuwe leening reeds dadelijk verhandeld met een agio boven den prijs van uitgifte van 1½ à 1¾ pCt.

Sedertdien echter is, zooals gezegd, een reactie ingetreden. De koersdaling van de 3 pCt. leening is nauwelijks noemenswaard. In vergelijking tot den hoogsten koers werd een achteruitgang geboekt van ½ pCt. Maar ook voor andere beleggingswaarden was een lager koerspeil te registreeren. Op de emissie-markt moest het syndicaat van de nieuwe 3½ pCt. leening Amsterdam een deel van het aan het publiek aangeboden bedrag behouden. Van de f 10 miljoen werd slechts f 8 miljoen ingeschreven. Het niet slagen van deze uitgifte mag men echter niet zien als een symptoom van een reactie op de beleggingsmarkt. Voor een leening Amsterdam was de koers van uitgifte rijkelijk hoog, en voor de plaatsing was ten deele gespeculeerd op het effect van de „bluf” op een moment, dat men aannam, dat bij het publiek de overtuiging heerschte, dat de rente gedoemd was verder omlaag te gaan, zoodat er geen keuze was en men de lage rente zelfs voor een leening Amsterdam moest accepteeeren. Nu is inderdaad sedert den val van den Gulden de relatieve koersverhouding van obligatiën Amsterdam en die van andere financieel minder topzware gemeenten aanmerkelijk verbeterd ten gunste van Amsterdam. Maar de jongste verwachtingen voor het budget zijn toch van dien aard, dat de kwaliteitsfactor bij obligatiën Amsterdam een rol blijft spelen, en daarom is het niet volkomen gelukkig van deze uitgifte een feit, waarop men zich niet mag beroepen bij een beoordeeling van de tendens der kapitaalmarkt in het algemeen.

Met dat al is er toch een lichte reactie in den loop van de obligatiekoersen. Moet men die zien als een voorbijgaande inzinking, zooals tenslotte elke markt die bij tijd en wijle toont, zonder dat de duurzame tendens daardoor wordt aangetast, in welk geval dus een verdere daling van den rentevoet hierop kan volgen? Of is misschien deze eerste daling van het koerspeil een aanwijzing, dat de daling van de rente voorloopig den bodem heeft bereikt, zoodat nu een stabiliteit van het koerspeil op ongeveer het huidige peil is te verwachten. Of is tenslotte de reactie het begin van een ommekeer, heeft de markt onder den psychologischen invloed van de depreciatie het anticipeeren op een rentedaling overdreven, en is speciaal de 3 pCt. staatsleening vooruitgelopen op een ontwikkeling van de kapitaalrente, die voorloopig althans nog niet te wachten is? Drie mogelijkheden dus: tijdelijke reactie gevolgd door verdere daling van de rente; bereiken van een evenwichtspunt op de rentemarkt, of tenslotte: duurzame reactie op een renteverloop, dat niet in overeenstemming is met de verhoudingen van vraag en aanbod, dat anticipeerde op een ruimere mate van kapitaalreparatieering dan tenslotte plaats vond.

Het kan niet ontkennd worden, dat onmiddellijk na den val van den Gulden het koersverloop der prima obligatiën scherp heeft gereageerd in een omvang, die zeker in niet geringe mate werd geïnspireerd door verwachtingen ten aanzien van de toekomstige ontwikkeling van de rente. Men had om zich heen de

voorbeelden van alle andere landen, Engeland aan de spits, waar na de monetaire aanpassing de obligatierente sterk was gedaald. Daarbij kwam dat bij ons de markt vrijwel geen latent aanbod kende, zoodat de eerste vraag, die na de depreciatie loskwam, al dadelijk tot sprongsgewijze koersstijgingen leidde, omdat alleen op die wijze aanbod naar de markt kon worden getrokken. Wanneer onder zulke omstandigheden de vraag zonder limite materiaal zoekt, kan het voorkomen, dat een koerspeil wordt gevormd, dat niet in overeenstemming is met de duurzame verhouding van vraag en aanbod, zoodat aldus de basis voor een reactie wordt gelegd. Komt dan het aanbod los in den vorm van nieuwe uitgiften, dan kan die situatie aan het licht komen. Het typische n.l. van een stijging, zooals die op de beleggingsmarkt achter ons ligt, is, dat zij tot stand komt met betrekkelijk geringe omzetten, zonder dat er dus quantitatief een omvangrijke vraag hoeft te zijn. Het ontbreken van noemenswaard aanbod is voldoende aanleiding voor de koersstijging. Komt er dan aanbod los, dan zal pas blijken of de stijging houdbaar is.

Wanneer men de situatie van het oogenblik beziet, lijkt het nauwelijks denkbaar, dat als gevolg van de vraag- en aanbodverhouding op de obligatiemarkt van een ommekeer in de tendens van het renteverloop sprake zal zijn, dat de derde hierboven gegeven veronderstelling dus waarheid zou worden. De bedragen, die tot nu toe werden gevraagd, inclusief de staatsleening, zijn in verhouding tot het beschikbare kapitaal zeker niet groot. Er waren omvangrijke kapitalen disponibel, die onder de destijds geldende onzekere omstandigheden braak bleven liggen, of in goud waren belegd. Die opgepotte bedragen zijn nu voor de beleggingsmarkt vrij gekomen, zij zoeken weer een loonend emplot. Daarnaast heeft toch reeds een repatriëering van eertijds gevlucht kapitaal plaats gevonden, hetgeen ook blijkt uit de interventie op de wisselmarkt, waartoe het egalisatiefonds genoopt werd om een te krachtige stijging van den Guldenskoers te voorkomen. Zelfs is er door buitenlanders beleggingsmateriaal op onze markt gezocht, speciaal van Engelsche zijde.

Voorloopig is het niet aan te nemen, dat een omvangrijke vraag naar kapitaal zich zal openbaren. Behoudens voor conversiedoeleinden, welke geen nieuwe kapitalen vereischen, zal de Overheid (Rijk, Provinciën, Gemeenten) weinig aanleiding tot emissies vinden. Voor productieve bestemmingen is de kapitaalbehoefte gering, en voor onproductieve investeringen is de economische toestand nog niet gunstig genoeg. De hypotheekbanken kunnen zeker wat geld gebruiken, sommige ter consolidatie van haar financieele positie, andere voor nieuwe uitzettingen, maar groot is de vraag voor dat doel niet, zoolang de bouwnijverheid niet opleeft. Ook van de zijde van het bedrijfsleven is een noemenswaardige kapitaalvraag niet te voorzien, noch voor obligatiën, noch voor aandelen. Daarvoor zitten de meeste ondernemingen nog in een te ruime jas. Aanbod van kapitaal anderzijds is zeker te wachten, wanneer de kapitaalreparatieering verder doorzet. Die beweging wordt nog eenigermate tegengehouden doordat vele van de beleggingen, die aanvankelijk „Mittel zum Zweck” waren, n.l. bedoeld als vlucht uit den Gulden, sedertdien tot „Selbstzweck” zijn geworden uit hoofde van de speculatieve merites der gekozen investeringen. Dat geldt b.v. ten aanzien van Amerikaansche aandelen, waarin veel kapitaal is „gevlucht”. Toch is een geleidelijke terugkeer van kapitaal te verwachten.

Bij de gegeven verhouding lijkt het niet waarschijnlijk, dat er een tijd zou aanbreken, waarin de vraag naar kapitaal het aanbod zou overtreffen, en alleen dan zou toch aanleiding zijn voor reactie van den rentevoet. In Engeland is de rente na den val van het Pond geruimen tijd nog verder gedaald. Men kan de situatie daar echter niet geheel met de onze ver-

gelijken, omdat daar niet alleen gevlucht Engelsch kapitaal terugkeerde, maar Londen ook een toevluchtsoord werd voor beleggers uit nog niet geëvalueerde landen. Deze factor is bij ons niet te verwachten. Maar de rente is dan ook in Engeland heel wat dieper gedaald dan hier! Op het oogenblik lijkt daar de situatie overigens rijp voor een stijging van de rente. De stand van de conjunctuur geeft aanleiding tot de verwachting, dat de vraag naar kapitaal zal toenemen, de voorziening van de markt zal krapper worden door repatriëering van eertijds naar deze markt gevlucht kapitaal, terwijl de Engelsche belegger neiging vertoont om kapitaal te exporteren. Maar bij ons ligt de situatie geheel anders!

Niet onmogelijk is het, dat het aarzelend verloop van de obligatiekoersen ten onzent een aanwijzing is, dat voorloopig de rentedaling haar bodem heeft gevonden. De hoop, waarop de jongste staatsemisatie was gebaseerd, nl. dat wij naar een 3 pCt. kapitaalrente zouden gaan, zou dan wellicht niet verwezenlijkt worden. Het kan niet ontkend worden, dat op het oogenblik de beoordeeling van deze vraag belemmerd wordt door het feit, dat er niet sprake is van een volkomen vrije ontwikkeling van de marktverhoudingen. Verschillende groote beleggers, verzekeringsmaatschappijen, pensioenfondsen enz. hebben zich principieel onthouden van inschrijving, terwijl zij in het algemeen trachten zich zooveel mogelijk ver te houden van laagrentende belegging. Op den duur kan natuurlijk zelfs een zoo belangrijke groep beleggers een natuurlijke tendens van den rentevoet niet tegenhouden, maar tijdelijk kan de beweging daardoor geremd worden. Een reden te meer echter om aan te nemen, dat de lichte reactie van het moment geen symptoom is van een ommekeer in het verloop. Onder de beleggers heerscht wel het gevoel, dat de huidige lage rente niet van langen duur zal zijn. Dat is waarschijnlijk de reden, waarom de betrekkelijk korte looptijd van de laatste staatslening zulk een attractie vormde. Maar het is geenszins gezegd, dat voor de naaste toekomst deze verwachting zal worden bewaarheid. Een geleidelijk verder inzinken van de rente ligt evengoed binnen het bereik der mogelijkheden als een stabiel blijven. Komt er geen radicale ommekeer in de conjunctuur, dan lijkt een stijging van de rente niet waarschijnlijk, maar zelfs bij een verbeterde conjunctuur zal voorloopig de kapitaalvraag binnen zeer enge grenzen blijven. Voor de beoordeeling van de situatie van het moment zijn tijdelijke reacties in de koersen van minder betekenis dan het quantitative absorptievermogen van de markt, en dat is behoorlijk, getuige b.v. ook de ervaring, die enkele hypotheekbanken opdeden met de plaatsing van 3½ pCt. pandbrieven.

C. A. KLAASSE.

OVER CONTINGENTERING.

II (Slot.)

In het vorige nummer van dit blad kwam ik tot de voorlopige slotsom, dat de contingentering van de invoer zich in de derde nota over de gevoerde contingenteringpolitiek en haar gevolgen aan ons vertoont als een conserverende maatregel, *niet als een constructieve oplossing*, zodat zij naar mijn gevoelen niet anders mag worden beschouwd dan als een voorlopige maatregel.

Daartoe bestaat te meer aanleiding, omdat de weerslag van de contingentering op andere takken van de volkshuishouding niet zonder bedenking is.

De aandacht der Regering blijkt daarop mede gevestigd te zijn geweest. Bijv. blijkt haar streven, om de prijzen der gecontingenteerde artikelen te drukken, op vele plaatsen van de nota. In het bijzonder verwijs ik naar het medegedeelde over steenkool (blz. 92), bladzink (blz. 96), gloeilampen (blz. 106), kunstzijden garens (blz. 157) en chloorproducten (blz. 194). De Regering heeft daartoe verschillende redenen.

In de eerste plaats noem ik het reeds aangeduide streven om de aanpassing zoveel mogelijk te bevorderen, in de tweede plaats de overweging, dat menig onder de contingentering vallend artikel weder door bepaalde industriën moet worden gebruikt (blz. 28)¹⁾, in de derde plaats het belang van de „consumenten”. Dit laatste wil zeggen, dat de verwisseling van de internationale met de nationale arbeidsverdeling, welke aan de contingentering inhaerent is, niet in belangrijke mate mede mag dwingen tot een andere verdeling van de nationale koopkracht over de verschillende levensbehoeften. Hiermede raken wij een zeer teer punt. Op blz. 19 constateert de nota, dat uit de Nieuwjaarsrede 1936 van Minister Colijn ten onrechte was begrepen, dat onze volksgemeenschap door de contingentering jaarlijks met 100 à 150 miljoen gulden per jaar werd belast. De bedoeling van 's Ministers uitspraak is volgens de nota slechts geweest, dat de invoer van gecontingenteerde goederen vanaf het jaar voorafgaande aan dat, waarin elke afzonderlijke contingentering was afgekondigd, tot het jaar 1934 met dit bedrag was verminderd. De Minister van Handel, Nijverheid en Scheepvaart schat, vrijblijvend, de kosten der industriële steunverlening voor de volksgemeenschap op niet meer dan rond één miljoen gulden.

Daar wij niet weten, hoe de Minister deze berekening heeft opgezet, is het uitermate moeilijk daarover te oordelen. Deze taak wordt niet gemakkelijker, omdat de steller van de nota juist ten aanzien van de betrokken gegevens zijn subjectieve gevoelens sterk heeft doen spreken. De omvang, welke de contingentering heeft aangenomen, wordt ons verkleind voor ogen gesteld in de volgende staat (blz. 33):

Jaar	Invoer gecontingenteerde goederen		Percentage van 3 in 2
	Totale invoer (in mill. Guldens)	teerde goederen (in mill. Guldens)	
1932	1.299	96	7,4
1933	1.209	137	11,4
1934	1.038	161	15,5
1935	936	155	16,5

Het behoeft geen betoog, dat deze wijze van berekening van percentages niets zegt. Als een hoeveelheid van 1000 eenheden bestaat uit twee groepen van 500 elk, waarvan er één door ingrijpen tot 100 wordt teruggebracht, dan mag men niet om de omvang van dit ingrijpen te demonstreren betogen, dat de betrokken groep tot het geheel staat als 100 tot 600, doch behoort men erop te wijzen, dat van een geheel van 1000 niet minder dan 400 eenheden verloren zijn gegaan. Zo is het ook hier.

Mede op grond van Bijlage V is het aannemelijk, dat de later gecontingenteerde goederen in 1932 nog werden ingevoerd tot een waarde van ruimschoots meer dan f 300.000.000, uitmakende om en nabij 25 pCt. van de waarde van de gehele toenmalige invoer. De Kamer van Koophandel en Fabrieken voor Rotterdam heeft in October 1935 zelfs becijferd, dat in 1930 niet minder dan ongeveer 36 pCt. van de Nederlandse invoer (zonder gouden en zilveren munt en muntmateriaal) behoorde tot de artikelen, waarvan de invoer later is gecontingenteerd (blz. 14 der nota der Kamer over de werking der Crisisinvoerwet). Ik vrees geen tegenspraak, wanneer ik stel, dat cijfers van die orde meer ter zake dienende zijn dan het in de nota vermelde percentage, dat ten hoogste kan bewijzen, hoe groot de slachting is, die door de contingentering onder onze invoerartikelen is aangericht.

Welke invloed heeft dit in werkelijkheid zeer omvangrijke ingrijpen dan op het prijspeil hier te lande gehad? De nota geeft daaromtrent op blz. 20 het volgende overzicht van de loop der groothandelsprijzen (1926—1930 = 100), waaraan ik mij veroorloof in

¹⁾ Vg. ook het opgemerkte over vlasgarens in het Voorloopig Verslag van de Tweede Kamer, Bijl. 1936/37, Nos. 87 e.a.

de derde en vierde kolom toe te voegen de op grondslag van hetzelfde basistijdvak berekende indexcijfers van groothandelsprijzen van afgewerkte producten en het algemeen indexcijfer, *eveneens afkomstig van het Centraal Bureau voor de Statistiek (Jaarcijfers 1935)*:

Uit de nota:		Jaarcijfers:		
Niet gecontingen- teerde artikelen	Gecontingen- teerde artikelen	Afgewerkte producten	Algemeen indexcijfer	
1929	98,7	99,6	98,7	99,7
1930	95,7	94,6	93,4	89,6
1931	89,2	84,7	83,9	76,3
1932	71,8	74,2	72,9	64,6
1933	64,6	68,2	70,2	62,9
1934	62,3	64,7	68,4	63,0
1935	57,2	62,6	66,6	61,5

Beschouwing van deze gegevens wekt bevreemding. Men zou geneigd zijn aan te nemen, dat het algemeen indexcijfer der groothandelsprijzen in moet liggen tussen dat voor wél en voor niet-gecontingenteerde artikelen, welke immers tezamen de algemeenheid vormen, terwijl bron en maatstaf ogenschijnlijk volkomen dezelfde zijn. De cijfers beantwoorden echter niet aan die verwachting, terwijl er vele in deze gedachtengang volkomen onverklaarbare afwijkingen zijn. Daaruit volgt, dat voor de contingeringsnota de cijfers anders zijn berekend dan voor de Jaarcijfers, hetzij naar andere rekenkundige maatstaven, hetzij op de basis van andere artikelen. Nu wij daaromtrent in het duister tasten is het volslagen onmogelijk te weten, welke waarde aan de indexcijfers der nota is te hechten. Ik wil gaarne aannemen, dat de cijfers volkomen verantwoord zijn, maar zij hebben voor ons weinig of geen betekenis, omdat de nota hen niet nader toelicht in het kader van de algemene statistische gegevens.

Intussen blijft het mogelijk de cijfers te bestuderen onder het aanvaarden der hypothese, dat de nota onder „gecontingenteerde artikelen” verstaat *alle* artikelen, welke in verloop van tijd aan contingering zijn onderworpen (deze veronderstelling wordt versterkt door het feit, dat de scheiding reeds gemaakt wordt voor jaren, waarin de Crisisinvoerwet nog niet bestond) en onder niet-gecontingenteerde alle andere artikelen, behalve gouden en zilveren munt en muntmateriaal. Mogen wij zulks aannemen — onder voorbehoud van twijfel op grond van de incongruentie met de Jaarcijfers — dan volgt daaruit, dat de indices voor „gecontingenteerde” artikelen over 1932 en volgende jaren betrekking hebben op een mengsel van:

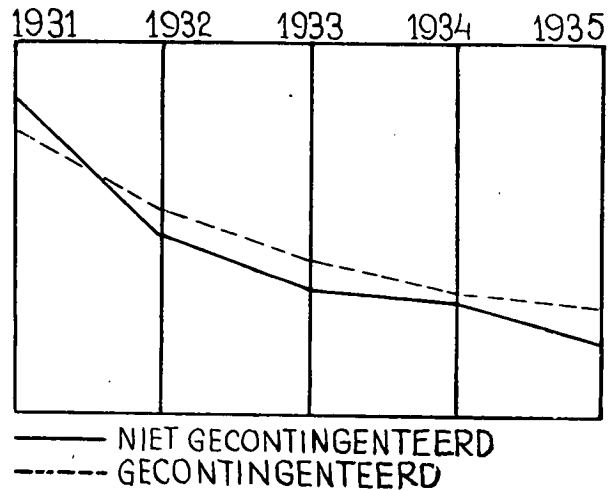
a. artikelen, waarop de Crisisinvoerwet ten volle werkte;

b. artikelen, waarop die wet wel reeds werd toegepast, doch nog niet ten volle werkte;

c. artikelen, waarop *die wet eerst later is toegepast*.

Indien de contingering de prijsdaling mocht vertragen, dan is deze veronderstelde samenstelling der cijfers oorzaak, dat die vertraging ten dele gecamoufleerd wordt, met andere woorden zich langzamer manifesteert dan zij werkt ten aanzien van de artikelen, waarvoor de contingering reeds reëel is. Het wil mij ook voorkomen, dat deze tendens in de gegeven cijfers valt op te merken. In 1929 en 1930 ontlopen de indices voor beide groepen — hetgeen begrijpelijk is — elkander niet veel. In 1931 zet evenwel de prijsdaling voor de groep der later gecontingenteerde artikelen veel krachtiger in dan voor de andere. In 1932 wordt voor het eerst de rem aangezet, welke sedertdien, op één uitzondering na, heeft geleid tot geleidelijk toenemende vertraging van het proces der prijsdaling, gelijk blijkt uit de navolgende grafiek.

Dat onder de werking der contingering verschillende prijzen niet onaanzienlijk zijn opgelopen, blijkt uit het volgend uittreksel uit bijlage III van de

nota, waarin de prijzen per ton in Guldens zijn gegeven:

	Jaar vóór de contingen- tering	Jaar der contingen- tering	1935
Huishoudelijk glaswerk ..	440	390	420
Cement	10	8,44	8,77
Triplex	300	200	240
Onderkleding	3310	1500	2880
Zoolleder	1290	1160	1170
Lederen schoeisel (p. paar)	2,62	2,28	2,46
Rubber schoeisel (p. paar)	0,74	0,50	0,77
Ander schoeisel (p. paar)	1,—	0,80	0,89
Draadnagels en spijkers .	140	130	140
Closetreservoirs (p. stuk)	2,60	2,45	2,53
Gebleeke katoenen manu- facturen	2840	2080	2440
Pluche, flurweel en trijp ..	2670	2570	2600
Zakdoeken	3210	2820	3100
Touw	510	490	590
Hennepgarens	650	660	730
Gebroken en gemalen rijst	50	30	40
Gepelde rijst	100	80	100
Aal en paling (p. kg netto)	0,67	0,61	0,63
Stikstofhoudende meststoffen	46,54	48,17	67,24
Lucifers	410	340	360
Chilisalpetter	5,97	5,81	5,93

Natuurlijk staan daartegenover vele andere artikelen, waarvoor althans absolute prijsstijging is uitgebleven. Evenwel mag toch uit al de gegeven cijfers, voor zover deze enig oordeel toelaten, worden geconcludeerd, dat de contingering in zover remmend op de prijsval heeft gewerkt, dat deze is achtergebleven bij die voor de niet-gecontingenteerde artikelen. Naar mate de berekening zuiverder wordt opgezet (en dus de bovenvermelde storende elementen geëlimineerd) zal zulks waarschijnlijk te sterker blijken.

Ik ben het dan ook zeker niet eens met de conclusie, welke de nota op blz. 20/21 uit de geproduceerde cijfers trekt, dat de invloed van de contingering op het prijspeil gering is geweest. Het moet natuurlijk worden erkend, dat de prijs van verschillende gecontingenteerde artikelen mede en zelfs in sterkere mate is beïnvloed door de Landbouwcrisiswet (blz. 20), maar hetzelfde geldt zeker eveneens voor talrijke niet-gecontingenteerde artikelen (granen, vruchten). Ik maak mij sterk, dat deze laatste invloed nog wel zo krachtig is! Op grond van niet erg sterk sprekende redeneringen betoogt de nota dan verder (blz. 21), dat in werkelijkheid de contingering het prijspeil „in nog (!) mindere mate heeft beïnvloed dan uit bovenstaande cijfers zou blijken.” Deze beschouwingen onttrekken zich uiteraard aan elke controle.

De nota tracht dan op blz. 23 een gelijk gericht bewijs te leveren door middel van enkele cijfers over de kosten van levensonderhoud. Ook deze bewijsvoering kan mij allerminst bekoren. Aan de hand van berekeningen van Prof. Dr. J. Tinbergen betoogt de

nota, dat „juist voor dat onderdeel van het budget, hetwelk hier te lande geheel door de contingententering wordt bestreken, nl. kleding, zich de prijsdaling ten opzichte van de andere landen op bijzonder sterke wijze heeft doorgezet”. Het volgende staatje licht dan deze stelling toe:

Kosten van levensonderhoud in 1935.
1929 = 100 (in landsvaluta).

	Totaal	Kleding	Huur
Nederland	81,1	56,7	104,7
Engeland	87,2	85,5	103,3
Zweden	91,8	90,3	99,5
Verenigde Staten	81,1	82,0	72,3
Duitsland	79,9	68,5	96,0
Frankrijk	86,9	81,5	120,2
Zwitserland	79,5	68,3	100,6

Primo visu is deze redenering treffend. Zij kan echter slechts iets bewijzen, als zij stand houdt bij nadere bestudering van het verband tussen deze cijfers en de werking der contingententering. Nu beschikken wij in „De Nederlandsche Conjunctuur” van Mei 1936 over meer gegevens van Prof. Tinbergen in zake dezelfde materie, welke ik hieronder evenzeer laat volgen.

Groepsindexcijfers van de kosten van levensonderhoud in goud (1929 = 100).

	Voeding			Kleding			Huishuur		
	1933	1934	1935	1933	1934	1935	1933	1934	1935
Nederland ..	74	76	73	57	57	57	105	105	105
Engeland ..	53	49	49	57	53	51	70	63	62
Zweden	52	47	48	57	52	51	65	58	56
Ver. Staten .	52	42	47	64	50	49	56	40	43
Duitsland ..	73	76	77	62	65	68	96	96	96
Frankrijk ..	92	91	83	83	83	81	115	115	120
Zwitserland	75	74	73	71	69	68	103	102	101

Aangezien kleding in de jaren 1932 en 1933 is gecontingenteerd, bestrijken deze cijfers juist het tijdvak, dat ons interesseert. Het blijkt nu, dat de kledingprijzen in 1933 in landsvaluta precies gelijke tred hielden met die in Engeland en Zweden. Terwijl in die landen de daling sindsdien verdere voortgang maakte, bleek in Nederland de index voor kleding zo „star” als men zich slechts kan denken. Ook elders, met name in Frankrijk en Zwitserland, was er in datzelfde tijdvak nog wél aanpassing. Dat het prijsverloop in Duitsland ongunstiger is dan hier kan toch waarlijk niet als bevredigend gelden.

Ik bedoel hier niet te betogen, dat de Nederlandse index op dit punt een ander beeld had behoren te tonen, daar ik dat niet vermag te beoordelen. Men kan misschien zeer goed volhouden, dat de op dit stuk verkregen aanpassing reeds voorlopig voldoende was en dat wij in de tijd vóór de depreciatie niet zo snel konden gaan als de landen van het sterlingblok. Het zij desnoods zo, doch ik vind het jammer, dat een aanpassing, welke was verkregen vóór de contingententering en door haar is geremd, wordt gebruikt om te bewijzen (?), „dat juist voor dat onderdeel van het budget, hetwelk hier te lande geheel door de contingententering wordt bestreken, nl. kleding, zich de prijsdaling ten opzichte van de andere landen op bijzonder sterke wijze heeft doorgezet” (ik cursiveer).

Al deze overwegingen doen den belangstellenden lezer wel met grote nieuwsgierigheid uitzien naar nadere inlichting omtrent de berekening, waarop de mening van den Minister berust, dat de kosten van de contingententering voor de volksgemeenschap slechts ongeveer f 1.000.000 's jaars bedragen.

Onder meer vragen wij ons in dit verband af, of de Minister bij zijn becijferingen ook rekening heeft gehouden met de verliezen, welke de handel door de inperking van de invoer en eventueel van de daarmee samenlopende andere nadelige verschijnselen heeft moeten boeken. Dat zulke verliezen zijn geleden, blijkt uit de mededeling in de nota (blz. 24), dat, hoewel met de belangen van de handel steeds rekening werd gehouden, deze bron van volkswaarsaam „niet steeds in elk opzicht kan worden ontzien.” Dankbaar wordt erkend, dat het gevaar van

„verstarring” krachtdadig is bestreden met behulp van „bijzondere toewijzingen”, dikwijls tot een aanzienlijk gedeelte van de gehele invoer van een bepaald artikel, bijvoorbeeld voor geveerde katoen zelfs tot 75 pCt. (blz. 26/7).

Deze vrijgevigheid met bijzondere toewijzingen is intussen niet uitsluitend voortgesproten uit zorg voor de handelsbelangen. De nota deelt mede, dat het systeem feitelijk ook noodzakelijk is geworden, omdat in de handelsovereenkomsten met andere landen vrijwel zonder uitzondering de bepaling voorkomt, dat de verdragsluitende partijen wederzijds aan de uitputting der bij verdrag toegestane contingenten geen belemmeringen, ook niet van administratieve aard, in de weg zullen leggen (blz. 26).

Hiermede zijn wij dan aangeland bij de sterk in het oog vallende tegenstrijdigheid, welke in de Nederlandse contingententeringspolitiek aanwezig is. Met de ene hand wordt aan de vaderlandse nijverheid de invoerbeperking gegeven, met de andere hand moet deze voor een groter of kleiner gedeelte worden teruggenomen in het belang van de handelspolitiek, bestaande uit bilateraal geven en nemen. Wil men het deftiger: de politiek van wederkerigheid, welke zich niet beperkte tot de industriële productie, doch welhaast alle Nederlandse economische belangen binnen haar werkingssfeer heeft getrokken, culmineerde in de verdragspolitiek, zoals deze eind 1933 werd ingeleid en die verankerd is in de gewijzigde Crisisinvoerwet (blz. 12). Bij dit nieuwe systeem — waarbij, naar de nota opmerkt, elk gesloten verdrag uiteraard als een geheel dient te worden gezien — was het onvermijdelijk, „dat bepaalde bedrijfstakken wel eens ten bate van grootere belangen in het gedrang moesten komen” (blz. 13).

Het is duidelijk, dat hiermede de waarde van de contingententering voor de nijverheid is verminderd. Een rustige ontwikkeling is haar onder dit stelsel allerminst gewaarborgd. Nu moge kunstmatige rust niet aanbevelenswaardig zijn voor het bedrijfsleven, kunstmatige onrust is het nog minder. Het is dan ook geen wonder, dat de primaire bedoeling van de wet, beperking van overmatige invoeren, één en andermaal in het gedrang is gekomen. De nota moet dit ten aanzien van verschillende artikelen, zoals lederen drijfriemen (blz. 73), electriciteitsgeleidingen (blz. 103), badkuipen (blz. 110), rijwielonderdelen (blz. 117), nadrukkelijk toegeven. Een verschijnsel als het Duitse Zusatzausfuhrverfahren, dat als geknipt schijnt te zijn om door toepassing van de Crisisinvoerwet te worden bestreden, blijft aan verschillende takken van nijverheid — met name wordt daarop gewezen bij het relaas over de damesconfectie (blz. 62) en over kunstzijden weefsels (blz. 147) — grote moeilijkheden bezorgen, omdat herhaalde besprekingen met de Duitse regering niet tot een oplossing hebben geleid (blz. 60).

Natuurlijk kan niemand loochenen, dat de contingententering voor de industrie in verschillende opzichten van groot nut is geweest, doch blijkens het bovenmedegedeelde heeft dat nut in hoofdzaak gelegen in de geboden gelegenheid om onder het daardoor geboden dak zo snel mogelijk en met zo weinig mogelijk kleerscheuren tot herwinning van de stabiliteit te geraken, met andere woorden om een aanpassingsproces door te maken, zonder, in afwachting van de voltooiing daarvan, intussen door overmatige buitenlandse concurrentie te worden weggevaagd. De aldus geschapen toestand kan op zichzelf nooit doel zijn, doch slechts uitgangspunt voor constructief werk.

Dat het rechtstreekse belang van andere takken van volksbestaan evenmin is gediend met contingententering op zichzelf, daarvan levert het voorafgaande eveneens voldoende aanwijzing. Het is dan ook een blijk van gezond inzicht, dat de Minister op blz. 18 der nota schrijft: „Daarnaast valt te bedenken, dat de maatregelen alle van tijdelijken aard zijn. ...Vóór

elke verlenging wordt nauwgezet onderzocht of de betreffende tak van industrie den geboden steun kan ontberen. Indien dit redelijkerwijs is aan te nemen, dient opheffing zoo spoedig mogelijk plaats te vinden. ...Reeds herhaalde malen zijn daarom fabrikanten, die reeds sedert 1932 de vruchten van de contingentteering plukken en bij wie dit gevaar natuurlijk het grootst is, nadrukkelijk op het tijdelijk karakter van den steun gewezen. In enkele gevallen, waarin opheffing mogelijk werd geacht, is zij uitgesteld ten einde belanghebbenden gelegenheid te geven zich hierop voor te bereiden".

Sedert de nota verscheen, heeft deze uitspraak aan betekenis gewonnen door de depreciatie van onze munt. Het lijdt immers geen twijfel, dat de naaste reden voor de invoering der Crisisinvoerwet heeft gelegen in de val van het Pond Sterling (bijl. Tweede Kamer 1931/2, No. 184) en de nota zelf noemt op verschillende plaatsen nadrukkelijk monetaire gronden voor invoering of handhaving van contingentteeringen, zoals voor keramische producten (blz. 37), herenconfectie (blz. 61: Scandinavië), overleder (blz. 71), tricotgoederen (blz. 134). Van verschillende zijden is dan ook aandrang op de Regering uitgeoefend om in aansluiting aan de recente monetaire gebeurtenissen een zo groot mogelijk aantal contingentteeringen op te heffen. Ik herinner in chronologische volgorde aan het adres d.d. 6 October 1936 van de Kamer van Koophandel en Fabrieken voor Rotterdam, aan de redevoeringen van de heren Schilthuis, van der Waerden en Bierema in de vergadering der Tweede Kamer op 21 October 1936 (Hand. 1936/7, blz. 95 e.v.), het op 27 October 1936 gedateerde voorlopig verslag der Tweede Kamer over een groot aantal wetsontwerpen inzake contingentteering (Bijl. 1936/7, Nos. 87 e.a.) en het op 30 October 1936 uitgebrachte voorlopig verslag over de ontwerp-begroting van Handel, Nijverheid en Scheepvaart voor 1937 (Bijl. 1936/7, No. 2, ad Hoofdstuk X, No. 7, blz. 2).

Inderdaad is na de „muntcorrectie" overgegaan tot de intrekking van een aantal contingentteeringen, namelijk van dekens (wollen en halfwollen), zoolleder, meubelen van hout, bladzink, rubber bovenkleding en cocostukgoederen.¹⁾ Even zeker is met deze gevallen bij lange niet voldaan aan de wensen van hen, die hopen, dat het roer thans met kracht zal worden gewend.

Na het voorgaande kan het niet verbazen, dat de redenen, welke tegen zulk een nieuwe koers worden aangevoerd, vooral liggen buiten het rechtstreekse belang van wering „in de tegenwoordige buitengewone en abnormale omstandigheden" van „overmatigen invoer van goederen uit het buitenland" (vergelijk de considerans der wet in S. 535 van 1931).

In de eerste plaats herinner ik in dit verband eraan, dat contingentteering wel wordt geacht te zijn „een bij uitstek geschikt middel om ordening te brengen in de Nederlandsche industrie zelf", zoals Dr. Kortenhorst het op 21 October jl. in de Tweede Kamer uitdrukte (Handelingen 1936/7, blz. 96/7).

Inderdaad heeft de Crisisinvoerwet één en andermaal geholpen tot een ordening van het Nederlandse bedrijfsleven. Ik meen althans daaronder te mogen verstaan het verkrijgen of bevorderen van een rustige marktontwikkeling, gelijk de nota constateert ten aanzien van cement (blz. 48) en stikstofhoudende meststoffen (blz. 189). Ook wijs ik in dit verband erop, dat menige contingentteering heeft gestrekt tot behoud of nieuwe vorming van kartels en soortgelijke ondernemersovereenkomsten. Daarvoor zij verwezen naar het in de nota medegedeelde over sanitaire artikelen (blz. 40), exportbierflessen (blz. 43), cement (blz. 46), petten (blz. 68), steenkool (blz. 91), bladzink (blz. 96), draadproducten (blz. 100), gloeilampen (blz. 105), wollen stoffen (blz. 125),

¹⁾ De regeringspersdienst heeft bovendien de intrekking van de contingentteering van gresbuizen aangekondigd.

garens (blz. 130), de linnenweverijen (blz. 130), stikstofhoudende meststoffen (blz. 186/7).

Een geheel stuk verder gaat men reeds, wanneer men zich beweegt in een gedachtengang als van oud-Minister Verschuur, althans volgens het verkorte uittreksel, dat de Minister van Waterstaat op 23 October 1936 aan de Tweede Kamer heeft doen toekomen (No. 6 van de stukken van het betrokken hoofdstuk der begroting) van diens op 17 September 1935 gedateerde rapport in zake de toestand in de Nederlandse mijnbouw, waarin wij op blz. 5 lezen, dat de Overheid met behulp der contingentteering alle importeurs moet dwingen tot de kolenconventie, in haar geheel of in haar hoofdzaken, toe te treden. „Zij kan dit doen", lezen wij daar, „door aan het verlenen van bijzondere toewijzingen voorwaarden te verbinden. Dit is geen détournement de pouvoir, daar de contingentteering ten doel heeft de producenten te beschermen. Een ongebreidelde concurrentie kan echter het effect van dezen maatregel teniet doen of althans beduidend verminderen."

Het allerverst gaat ongetwijfeld Dr. Kortenhorst in zijn bovenaangehaalde algemene aansporing om contingentteering tout court als „middel van ordening" te beschouwen. Het spijt mij, doch ik zou daarin, gezien de considerans der wet, niet anders kunnen zien dan détournement de pouvoir. Zeer logisch verklaart de nota op blz. 16 (herhaald op blz. 29) tegenover denkbeelden van deze aard, dat het streven van den Minister erop gericht is gebleven de Crisisinvoerwet zo weinig mogelijk dienstbaar te maken aan het streven tot ordening. Minister Gelissen heeft het op 21 October jl. zo eenvoudig waar in de Tweede Kamer gezegd: „de wet is daar intusschen ook niet voor" (Handelingen blz. 97).

Al wie met den Minister voor „goede ordening" is (Hand. blz. 98) — en wie zou dat niet zijn? — moet zich erover verheugen, dat deze niet wordt gebouwd op een fundament, hetwelk daarop niet is berekend. Het is misschien niet uitgesloten, dat voor „goede ordening" bepaalde op contingentteering neerkomende regelingen nodig zullen zijn, *doch dan toch zeker niet op de basis van de Crisisinvoerwet*, die slechts toepassing uit een ander punt van uitgang toelaat. De nota stelt op blz. 13 zo terecht vast, dat in eerste instantie het criterium van overmatige invoer het enige richtsnoer van de Crisisinvoerwet blijft. Ir. Plate, die zich in „De Economist" van Januari en Februari 1936 („Onze Handelspolitiek", blz. 36 e.v.) waarlijk niet bevreesd toont voor de „tooverformule" of het „schrikbeeld" van ordening, zoekt de oplossing bijvoorbeeld in de richting van een concessiestelsel voor binnenlandse bedrijven, die in een vergevorderd stadium van technische en organisatorische ontwikkeling verkeren. Juist een voorstander moet zich verzetten tegen het uitstrekken der ordening op het Procrustesbed ener daarvoor niet in het leven geroepen wet.

Toch ziet ook Minister Gelissen blijkens zijn rede van 21 October „geen enkele reden... om contingentteeringen op te heffen". Immers zegt hij: „Wij zullen deze als onderhandelingsobject ook thans meer dan ooit nodig hebben" (Hand. blz. 97). Minister Colijn heeft op 13 November in dezelfde geest gesproken (Hand. blz. 353).

Hiermede komen wij dan tenslotte weder op het cardinale feit terecht, dat de Crisisinvoerwet het plechtanker van de Nederlandse handelspolitiek is geworden. Na al hetgeen hierboven aan de nota en andere officiële stukken is ontleend, moet de uitspraak van Minister Gelissen te meer onvereenigbaar worden geacht met het industriële belang *in engere zin*, als men daarnaast in de Handelingen der Tweede Kamer van 21 October jl. op blz. 98 de volgende woorden van denzelfden bewindsman leest:

„Waar onze industrie steeds meer kapitaal-intensief wordt en de productie van onze nijverheid steeds

meer beheerscht wordt door de vaste lasten, is het voor de nijverheid van groot belang, dat die lasten, die per productie-eenheid drukken, zooveel mogelijk constant zijn; hierdoor is het mogelijk goed te calculeeren. Dit eischt bestendigheid in de productie en zoo groot mogelijke belasting der fabriek."

Deze eis is geheel onverenigbaar met de caleidoscopische gevolgen der do-ut-des politiek, „de elementaire marchandage-methode, welke wij met andere landen in praktijk brengen, maar waarmede wij aardig op weg zijn onze economische structuur te verdraaien” en welke in de praktijk voert „tot verdere inkrimping van in- en uitvoer beide”, gelijk Ir. Plate t.a.p. schreef.

Zo draait de gehele kwestie hierop neer, dat de Regering in overleg met de Staten-Generaal moet beslissen, of het algemeen belang bij deze toepassing van de Crisisinvoerwet, waardoor, naast vele andere, ook bijzondere belangen van de industrie worden geschaad, groter is dan die benadeelde belangen. Minister Gelissen leent daarbij volgens zijn meer aangehaalde Kamerrede niet het oor aan „alle internationaal geroep, dat meestal maar schijn is.” Dr. Kortenhorst zeide het toen gemeenzamer: „niet haantje de voorste... zijn om met deze economische ontwapening te beginnen.”

Deze analytische bespreking van een regeringspublicatie is niet de plaats om het pro en contra van dit standpunt af te wegen. Het is intussen ongetwijfeld een gerechtvaardigde vraag, of met wat minder scepticisme niet een vruchtbaarder gebruik kon worden gemaakt van het psychologische moment, als hoedanig wij het huidig tijdsgewricht toch zeker mogen beschouwen. En tegenover 's Ministers dithyramben op de tegenwoordige handelspolitiek moge bescheidenlijk een nog niet zó oude uitspraak van een Regering, die bijna identiek was aan de tegenwoordige, in herinnering worden gebracht:

„De Regering, dank zij de medewerking der Kamer toegerust met bevoegdheden, die zij in gewone tijden ontbeert, heeft naar vermogen gedaan wat te doen was om onze uitvoer in stand te houden en daardoor ook de mogelijkheden van invoer te behouden ten bate van handel en verkeer. De uitkomsten van die pogingen zijn niet meegevallen. Als men tracht den invoer tegen te gaan van wat ook in het eigen land industrieel wordt voortgebracht, wordt — tenzij men grondstoffen uit het bepaalde land betrekken kan — onmiddellijk een offer van onze zichtbaren of onzichtbaren uitvoer geëischt. Tracht men vergroting van den uitvoer te verkrijgen dan volgt onmiddellijk een tegeneisch om meer invoer toe te laten.”

Aldus verklaarde de Nederlandse Regering op 25 Juni 1935 in de Memorie van Antwoord in zake het bekende bezuinigingsontwerp (Bijlagen Tweede Kamer 1934/5, 362, No. 6, blz. 3).

Mr. W. F. LICHTENAUER.

AMERIKAANSCH E MAATREGEL EN TEGEN KAPITAALINVOER.

Aan de vruchten leert men den boom kennen.

De verklaringen, welke President Roosevelt in een persconferentie op 13 November jl. heeft afgelegd, in zake regeling van buitenlandsche fondsen-aankopen in Amerika, heeft een nieuw element van onzekerheid voor den internationalen effectenhandel gebracht en het was op zichzelf geen wonder, dat verschillende Europeesche beurzen, waarvoor de handel in Amerikaansche fondsen van groote beteekenis is, op de desbetreffende berichten in de Ochtendbladen van Zaterdag 14 November ongunstig reageerden. Zooals het in Amerika in de laatste jaren wel meer gegaan is, ging het ook nu: eenige dagen later, op 17 November, kwam de Minister van Financiën Morgenthau na een conferentie met den President aan de pers vertellen, dat, indien slechts de bevoegdheid van den President tot het verder verlagen van de

goudwaarde van den Dollar met 10 pCt. en de machtingen van het Egalisatiefonds door het Congres in Januari 1937 verlengd zouden worden, de Regering over voldoende middelen beschikte om de gevaren aan een te grooten toevloed van kapitaal verbonden te keeren, zoodat hij speciale maatregelen niet noodig achtte.

„Hot-money” bedreigt volgens de hieraan ten grondliggende overwegingen de stabiliteit van de wisselkoersen. De omvangrijke kapitalen, die door „kapitaalvluchtelingen” met het oog op grotere veiligheid naar de Vereenigde Staten gedirigeerd worden, leveren een gevaar op in zooverre zij plotseling, veelal door psychologische oorzaken aangedreven, weer uit de Vereenigde Staten naar elders zouden willen vlieden, waardoor een sterke druk op den Dollarkoers zou worden uitgeoefend. In de opvatting van Morgenthau nu zijn de middelen ter beschikking van het egalisatiefonds ruim genoeg om dezen druk te weerstaan, terwijl men overigens door het verder devalueeren van den Dollar het verstoorde evenwicht zou kunnen herstellen.

Men krijgt den indruk, dat de verklaringen van Roosevelt en van Morgenthau niet bij elkaar aansluiten. De Minister van Financiën had naar het schijnt het oog op de *niet* belegde gelden, die naar Amerika waren gestroomd, terwijl de President veeleer bedoelde de kapitalen, die op de effectenmarkt belegd worden. De toestrooming naar Amerika heeft inderdaad in de laatste maanden op groote schaal plaats gevonden in den vorm van het aankopen van aandeelen en men mag uit monetaire overwegingen zulk een wijze van kapitaalverplaatsing niet op een lijn stellen met die, welke in „geldvorm” plaats vindt.

De dreiging met een verdere devaluatie van den Dollar, welke Morgenthau als een afweermiddel bezigt, en terecht voor zooverre het het aanhouden van Dollarsaldi betreft, kan in de huidige omstandigheden niet meer eenzijdig geacht worden kapitaalbelegging in aandeelen af te schrikken, immers men heeft de ervaring opgedaan, dat in vele gevallen de aandeelenkoersen meer dan omgekeerd evenredig aan de daling van de geldwaarde zijn gestegen. Het zou dan ook in bepaalde omstandigheden voor den internationalen belegger, of „kapitaalvluchteling”, juist wel een attractie kunnen zijn te weten, dat men in Amerika mogelijkerwijs verder gaat devalueeren. In dit licht bezien, getuigen de uitingen van Roosevelt van een dieper inzicht in de eischen, welke de moderne „devaluatie-economie” stelt, dan die van zijn Minister van Financiën. „Hot-money” in aandeelen-gedaante laat zich door devaluatie niet bang maken, integendeel, en er is in beginsel plaats voor, of wellicht zelfs behoefte aan, rechtstreeks ingrijpen in den internationalen kapitaalstroom als de praktijk van het gemanipuleerde geld (managed currency) in een verder stadium van ontwikkeling komt. Roosevelt ziet blijkbaar verder dan de monetaire neus van Morgenthau lang is. Incidenteel dient hier opgemerkt te worden, dat de „geruststelling”, welke de effectenhandel putte uit de verklaring van Morgenthau, niet in alle opzichten goed gefundeerd was.

Men moet de uitlatingen van Roosevelt niet eenzijdig vanuit Amerikaansch gezichtspunt bezien. In Engeland heeft men bij herhaling naar voren gebracht, dat de groote omvang van de Engelsche beleggingen in Amerika met de daarmee gepaard gaande vraag naar Dollars een gevaar opleveren voor de stabiliteit van het Pond en het kan hierbij in het midden gelaten worden, of een eventueele daling van het Pond, welke eruit zou kunnen voortvloeien, van Engelsche zijde gaarne gezien wordt. Het schijnt echter wel zeker te zijn, dat de Regering der Vereenigde Staten zoodanige daling van het Pond, een stijging van den Dollar dus, niet wenscht en men zal wel niet mistasten door aan te nemen, dat het monetaire gevaar, waartegen men de maatregelen bedoelt, niet

zoozeer gezien wordt in een mogelijke daling van den Dollar, als het kapitaal weer eens teruggetrokken zou worden uit Amerika, dan wel in een stijging van den Dollarkoers bij het toevloeien ervan. Het voortduren van den kapitaalstroom van Engeland naar Amerika zou aanleiding kunnen worden voor Engeland om het monetaire accoord van eind September te verbreken en een, uit overwegingen van „Konjunkturankurbelung” en internationale valutaconcurrentie heimelijk wellicht gewenschte, verdere daling van het Pond door te zetten. Het openlijk bespreken van plannen tot het tegengaan van buitenlandsche investeringen dient dan ook bezien te worden als fase in den valuta-depreciatie wedloop en heeft de strekking om Engeland bij voorbaat een „natuurlijk” argument voor vermindering van de waarde van het Pond uit de handen te slaan.

Dat afweermaatregelen tegen het toestroomen van buitenlandsch kapitaal mogelijk zijn, behoeft niet betwijfeld te worden. De techniek van overheidsinmenging is in de crisisjaren snel vooruit gegaan en men mag na de ervaringen met de Deutsche buitenlandse betalingsregelingen veilig aannemen, dat ook Amerika in staat zal zijn om desgewenscht de vreemde kapitalisten op effectieve wijze af te schrikken. Hooge belastingen op kapitaalwinsten buiten en behalve de normale belastingen op de inkomsten, zullen reeds het noodige „doen” en de veronderstelling, welke hier en daar geopperd wordt, dat al dergelijke maatregelen te ontgaan zouden zijn via binnenlandsche tusschenpersonen, miskent de effectiviteit van de lokale fiscale controlemaatregelen en de boetebepalingen. Zeker kapitaal-vluchtelingen zullen niet den vereischten moed hebben om zich aan dergelijke gevaren bloot te stellen.

In Wallstreet heeft men de voorshands nog slechts overwogen maatregelen vooral beoordeeld in het kader van de binnenlandsche conjunctuurpolitiek en met name als een onderdeel van de politiek, welke erop gericht is het ontstaan van een nieuwe „boom” aan de effectenbeurs tegen te gaan. Deze kant zit er ongetwijfeld ook aan: in de laatste jaren heeft het buitenlandsche kapitaal een rol van betekenis gespeeld op de effectenbeurs en het waren vaak de buitenlandsche transacties, welke de richting van de beurs bepaalden. Min of meer in tegenstelling tot de verhoudingen vroeger, was de stemming aan de Europeesche beurzen dikwijls van invloed op Wallstreet en werd daar de tendens, die zich in Europa geopenbaard had, overgenomen in plaats van omgekeerd. Het is dan ook geenszins uitgesloten, dat een werkelijk doorgezette politiek van afweer van het buitenlandsche kapitaal het tempo van de New-Yorksche beurs zal beïnvloeden, maar men overschat den Europeeschen invloed, indien men meent, dat een zich ontwikkelende Amerikaansche „boom” daardoor voorkomen zal kunnen worden. De monetaire en algemeen economische politiek is er tot dusverre op gericht geweest op kunstmatige wijze een opleving teweeg te brengen; de koersstijgingen aan de effectenbeurzen zijn daarvan de weerspiegeling en nu komt men voor de moeilijkheid de economische opleving verder te bevorderen en tevens de gevolgen ervan ten aanzien van de effectenbeurzen te voorkomen. De actieve conjunctuurpolitiek, die in tijden van depressie op inflationistische leest is geschoeid, heeft redelijkerwijze tot taak om in tijden van hausse op deflationistische wijze te sterke expansie tegen te gaan: het inperken of afsnijden van buitenlandschen kapitaaltoevoer heeft ongetwijfeld deze strekking, echter uitsluitend wat betreft den effectenhandel. Het ziet er thans wel naar uit, dat men ook, wat de zuiver binnenlandsche maatregelen betreft, het aandurft om aan de snelle opleving van den effectenhandel remmen aan te leggen, maar het blijft de vraag of men ook daartoe in staat en bereid zal zijn, wanneer het gaat om het eigenlijke bedrijfsleven. Tenslotte is de effectenhan-

del, wat de conjunctuurontwikkeling betreft, slechts een afspiegeling van het bedrijfsleven in zijn geheel en door het tegengaan van uitwassen, zoo daarvan thans reeds sprake is, in den effectenhandel bestrijdt men slechts het verschijnsel. Terwijl men met alle mogelijke middelen de warmte opvoert, tracht men de beursthermometer op „normaal” te houden.

Zoowel de nationale als de internationale zijde van de kwestie zijn tenslotte voortvloeisel van de economische politiek, welke men in den laatsten tijd, niet alleen in Amerika, heeft gevoerd. De moeilijkheden, welke die politiek oplevert, zijn niet gering en zulks blijkt uiteraard eerst, als zij zich heeft kunnen ontwikkelen en het wezen van die politiek meer tot ontplooiing is kunnen komen.

Zoo is dan thans het rijkste land ter wereld met het oog op het „verdedigen” van zijn monetaire structuur betrekkelijkerwijs genoodzaakt buitenlandschen kapitaaltoevoer tegen te gaan; het land, dat zich in den laatsten tijd min of meer heeft opgeworpen als kampioen voor het herstellen van vrij internationaal handelsverkeer wordt de eerste om vrijwillig invoerbelemmeringen te gaan ontwerpen op een terrein, dat tot dusverre nog geheel vrij was.

Eerst aan de vruchten leert men den boom kennen: de thans door Amerika beraamde plannen brengen alvast iets aan het licht van de wel zeer merkwaardige consequenties, waartoe de nieuwe economische politiek, die in wezen een op devaluatie ingestelde monetaire politiek is, kan leiden.

W. WILLEMS.

DE RIJKSMIDDELEN OVER OCTOBER 1936.

Met meer dan gewone belangstelling is ditmaal naar het Middelenoverzicht uitgezien, omdat de staat over October jl. de eerste is, waarop de jongste maatregelen van de Regeering op monetair gebied invloed hebben uitgeoefend. De eerste indruk is buitengewoon gunstig. Immers, de niet-directe belastingen hebben f 35.307.400 opgeleverd tegen f 31.404.300 in October 1935 en vertoonen derhalve een vooruitgang van f 3.903.100. Voorts dient te worden vermeld, dat de maandraming met f 4.347.000 werd overschreden. Bij nadere beschouwing blijkt evenwel, dat dit gunstig resultaat slechts gedeeltelijk in verband staat met de depreciatie van den Gulden. Immers in de stijging is voor een bedrag van f 2.215.400 bijgedragen door de successierechten en deze toeneming heeft uiteraard met een waardevermindering van onze munteenheid niets uitstaande. Toch is de invloed van het uitvoerverbod van goud wel degelijk merkbaar. Vooreerst moet gewezen worden op de belangrijke stijging der zegelrechten (met f 1.501.800). En ook wordt de aandacht getrokken door de hooge opbrengst der invoerrechten (f 8.316.700), al valt dit ook niet zoo op, omdat deze heffing door bijzondere omstandigheden in October 1935 een nog hooger bedrag in de Schatkist bracht. Volledigheidshalve moge hier worden vastgesteld, dat ook de dividend- en tantiëmebelasting, het statistiekrecht, de geslachtaccijns, de wijnaccijns, de gedistilleerdaccijns, de suikeraccijns, de tabaksaccijns, de belasting op gouden en zilveren werken en de registratierchten meer hebben opgebracht dan in dezelfde maand van het vorige jaar.

Door de hogere ontvangsten der afgelopen maand vertoont het Overzicht over de reeds verstreken maanden van het jaar ook een iets beter aspect dan op ultimo September jl. De totale opbrengst over de eerste tien maanden bedraagt f 302.826.000 tegen f 305.024.800 in dezelfde periode van 1935 en bij een evenredige raming van f 309.604.000. Zeven middelen (de dividend- en tantiëmebelasting, het statistiekrecht, de geslachtaccijns, de omzetbelasting, de couponbelasting, de zegelrechten en de successierechten) brachten méér op dan in 1935 tot een totaal bedrag van f 7.156.400; de overige middelen verschaften tezamen f 9.355.200 minder dan in de eerste tien maan-

den van het vorige jaar. De raming werd bij negen middelen overtroffen (de dividend- en tantiëmebelasting, de invoerrechten, het statistiekrecht, den geslachtaccijns, den bieraccijns, de belasting op gouden en zilveren werken, de omzetbelasting, de couponbelasting en de loodsgelden).

Hoewel de dividend- en tantiëmebelasting in de maanden Augustus en September j.l. zeer ruim heeft gevloeid, gaf de afgelopen maand ook nog een voor de maand October niet onaanzienlijke opbrengst (*f* 813.600), waardoor de opbrengst van de gelijknamige maand van 1935 met *f* 253.000 werd overschreden. Hierdoor is in de reeds verstreken maanden reeds *f* 2.584.900 meer ontvangen dan in hetzelfde tijdvak van het vorige jaar. Natuurlijk moet hierbij worden gerekend met de opcenten, bedoeld in de wet van 20 December 1935 (Staatsblad No. 725). Ook afgezien daarvan is de loop van dit middel echter niet ongunstig, al is het ook niet zeker, of het in totaal voor 1936 geraamde bedrag van *f* 13.800.000 zal worden gehaald.

De invoerrechten daalden met *f* 1.194.600. De inkomsten van October 1935 waren echter, in verband met de gespannen internationale verhoudingen, abnormaal hoog. Op zichzelf beschouwd was de ontvangst der afgelopen maand zeer belangrijk (*f* 8.316.700 bij een maandraming van *f* 7.000.000). Ook het statistiekrecht gaf een ruime ontvangst (*f* 180.100 bij een raming van *f* 133.300). Bij deze middelengroep is het loslaten van den gouden standaard uiteraard het eerst merkbaar.

De accijnzen gaven weer een onderling verschillend beeld te zien. De zoutaccijns liep terug met *f* 13.500 en bleef *f* 72.800 beneden de maandraming. Daarentegen vertoonde de geslachtaccijns een accres van *f* 27.000 door de hogere rundveeprijzen. Dit middel heeft in de eerste tien maanden reeds *f* 587.500 meer opgeleverd dan in 1935. De wijnaccijns verschafte ditmaal niet meer dan *f* 35.600; doordien de maand October 1935 evenwel een negatieve ontvangst van *f* 201.100 te boeken gaf wegens teruggaven in verband met de verlaging der opcenten, is de afgelopen maand *f* 236.700 in het voordeel. De gedistilleerdaccijns steeg met *f* 278.300; bovendien kwam de ontvangst *f* 421.900 uit boven de maandraming. Wellicht is hier eenige wisselwerking met de beide voorafgaande maanden, toen de gedistilleerdaccijns vrij slecht was. Met den bieraccijns gaat het minder goed; er werd ditmaal *f* 107.700 minder geïnd dan in October 1935, al moet er aan den anderen kant op worden gewezen, dat de maandraming met *f* 34.600 werd overtroffen. Het verbruik neemt nog geregeld af. De suikeraccijns geeft in de laatste maanden ruime ontvangsten; ditmaal bedraagt het accres *f* 514.800, terwijl *f* 351.300 boven de maandraming binnenkwam. Gerekend over tien maanden, bedraagt de vermindering bij het vorige jaar thans nog maar *f* 312.600. Aan tabaksaccijns werd *f* 599.600 méér ontvangen dan in October 1935 en *f* 358.900 boven de maandraming. Door dit gunstige resultaat is de achteruitgang over de reeds verstreken maanden verminderd tot *f* 284.000.

De belasting op gouden en zilveren werken gaf *f* 11.500 méér; een opbrengst van *f* 59.600 (bijna *f* 20.000 boven de raming) werd in jaren niet verkregen. De omzetbelasting maakte een minder goed figuur; hier was een decres van *f* 224.400 te constateeren. Van een invloed van de waardedaling van den gulden valt hier nog niets te bespeuren. Wellicht is er eenige wisselwerking met de beide voorafgaande maanden, welke bijzonder gunstig waren. Ook de couponbelasting kon de opbrengst van October 1935 niet halen (ditmaal werd *f* 31.700 minder ontvangen). Dit middel heeft intusschen in de voorafgaande maanden zulke ruime baten opgeleverd, dat 1936, gerekend over tien maanden, een bedrag van *f* 422.100 in het voordeel is.

De z.g. conjunctuurheffingen maken een goed figuur. De zegelrechten verschafte *f* 1.501.800 meer, waarvan niet minder dan *f* 1.099.300 (bij een opbrengst van *f* 1.329.300) te danken was aan een ruimer vloeien van de beursbelasting. De maandraming werd bij de zegelrechten overtroffen met *f* 1.126.900. Uit deze cijfers blijkt de verbetering van de kapitaalmarkt, en de meerdere bedrijvigheid ter beurze na de monetaire maatregelen van de Regeering. Ook de registratierechten konden weer iets verbeteren; de toeneming bedroeg *f* 49.600, al moet hierbij worden opgemerkt, dat de maandraming niet bereikt werd (tekort *f* 329.300). Met dit al is er in den handel in vast goed en op de hypotheekmarkt iets meer leven gekomen.

De successierechten demonstreerden opnieuw hun groote wisselvalligheid en gaven een ontvangst van niet minder dan *f* 5.171.600, d.i. *f* 2.215.400 meer dan in October 1935 en *f* 1.771.600 boven de maandopbrengst. Een dergelijke ontvangst werd sedert December 1929 niet verkregen. Ongetwijfeld zijn bij dit middel van invloed de 20 opcenten, welke voor 1936 zijn toegestaan en die eerst nu, na 9 maanden, hun werking doen gevoelen. Door dezen plotseligen sprong werd de in de voorafgaande maanden ontstane achterstand omgezet in een voordeelig saldo; de opbrengst over de eerste 10 maanden bedraagt n.l. *f* 1.142.000 meer dan die van dezelfde periode van 1935. De loodsgelden gaven *f* 232.100 minder door de sterke tariefverlaging. Er kwam tot dusver echter *f* 91.000 meer binnen dan waarop was gerekend.

Wat de Directe Belastingen van Afdeling Ia aangaat, verschilt de stand per ultimo October j.l. niet zooveel van dien per 30 September. Nog steeds bewegen zich vrijwel alle heffingen op een hoger niveau dan verleden jaar. Een uitzondering maakt alleen de belasting van de doode hand, die thans te boek staat voor *f* 1.481.100 (het vorige jaar op 31 October voor *f* 1.487.300). Aan grondbelasting is voor een bedrag van *f* 10.224.900 voor het Rijk op kohier gebracht, hetgeen een vooruitgang van *f* 201.200 beteekent bij den stand van den overeenkomstigen dienst op 31 October 1935 en als een normaal accres is te beschouwen. Bij de inkomstenbelasting bedraagt de stijging door de verhooging der opcenten *f* 3.851.900, bij de vermogensbelasting *f* 818.400 en bij de Verdedigingsbelasting I *f* 78.500.

AANTEKENINGEN.

Het Sonderkonto afgewikkeld.

In de afgelopen week is de laatste rest van het Sonderkonto tot uitbetaling gekomen. Daarmee is dus de achterstand aan normale handelsvorderingen op Duitschland, dateerend uit de periode vóór de invoering van de clearing, geheel ingehaald. Thans resteert alleen nog een saldo van enkele miljoenen Mark op het Treuhänderkonto, dat begin 1935 werd geschapen voor de afwikkeling van vorderingen, die niet voldaan hadden aan de eischen voor storting op Sonderkonto, bijv. die, welke stonden uit doorvoer van overzeesche goederen in de periode na Juni 1934 toen het Sonderkonto voor die posten werd gesloten. Binnen enkele weken kan ook dit saldo zijn geliquideerd.

Met het Sonderkonto is in elk geval de vereffening van het normale handelsverkeer met Duitschland geheel teruggebracht binnen het kader van de sedert September 1934 loopende clearingovereenkomst. De liquidatie van den achterstand is niet geheel geschied uit overschotten in de clearing. In die clearing is een tekort ontstaan, dat dus in de plaats is getreden van het deficitaire saldo van het Sonderkonto, en door de afwikkeling daarvan is in het leven geroepen. Dit is geheel in overeenstemming met den aanvankelijken opzet, die hierop neerkwam, dat men de afwikkeling van den achterstand uit de vóór-clea-

ring-periode wilde dekken uit nieuwe importen over een periode, die langer was dan die, waarover de uitbetaling van het Sonderkonto zich uitstrekte. Volgens den huidige stand is ruim 55 pCt. van de Sonderkonto-liquidatie geschied uit het tekort op de clearing. In totaal werd rond f 65 miljoen vereffend, terwijl het clearing-deficit thans rond f 37 miljoen belooft. Bijzondere vermelding verdient het feit, dat de verhouding tusschen afwikkeling van achterstallige vorderingen en oplopend tekort op de clearing voortdurend gunstiger is geworden. Terwijl in de ruim drie maanden van 1934, dat de clearing bestond, het deficit f 5 miljoen grooter was dan hetgeen op den achterstand werd ingeloopt, was in 1935 de stijging van het clearingtekort al bijna f 10 miljoen kleiner dan de terugbetalingen op den ouden achterstand. In dit jaar is de situatie nog veel gunstiger geweest; vrijwel het heele bedrag der liquidatie kwam vrij uit de clearing, waarvan het tekort slechts met ruim f 2 miljoen is opgelopen. In den tijd, die sedert de depreciatie van den Gulden is verstreken, is de situatie zeer gunstig geweest, het clearingdeficit daalde met rond f 3 miljoen en eenige miljoenen werden bovendien op den achterstand ingeloopt.

Wanneer straks ook het Treuhänderkonto afgewikkeld zal zijn, zullen dus de 14 pCt., die thans uit de clearing worden opzij gezet voor de liquidatie van den achterstand, vrijvallen voor andere bestemmingen. Zooals gezegd, was dit jaar de situatie zoo, dat werkelijk deze 14 pCt. beschikbaar kwamen, zonder dat het deficit van de clearing steeg. Men kan dus inderdaad naar een andere bestemming zoeken. Op het oogenblik lijkt het meest waarschijnlijk, dat men het vrijvallend bedrag deels zal aanwenden om het tekort in de clearing langzaam te laten inloopen, terwijl een ander deel zal kunnen dienen om den export naar Duitschland wat meer bewegingsvrijheid te geven, om de betalingscontingenten te verhoogen dus. Het laten inloopen van het clearingtekort ligt in de lijn van den boven geciteerden aanvankelijken opzet: de afwikkeling van den achterstand te verdeelen over een langeren tijd dan waarover de uitbetaling werd gedaan. Men moet nu dus doorgaan voor dat doel een deel der inkomsten opzij te zetten. Het is natuurlijk niet noodig op den duur het heele tekort te doen verdwijnen. De relatieve verhouding in de lengte der leverancierscredietverstrekking aan Nederlandsche en Duitsche importeurs is dusdanig, dat bij een geforceerde definitieve afwikkeling van de clearing aan Nederlandsche zijde aanmerkelijk meer stortingen te wachten zijn dan aan Duitsche zijde. Zoodat een combinatie van clearing en schuldenbalans voor ons veel gunstiger is dan de clearing alleen. Maar een geleidelijke reductie van den achterstand tot een f 20 miljoen lijkt toch wel veilig. Wanneer men daartoe een deel van de vrijvallende 14 pCt. benut, kan het restant dienstbaar gemaakt worden aan groteren export. Of dit werkelijk kan leiden tot verhoogen der betalingscontingenten in vergelijking tot het derde kwartaal is kwestieus en afhankelijk van een factor, die nog moeilijk te bekijken valt, nl. de invloed van de gulden-depreciatie op de Duitsche importen. Hoe dit zij, in elk geval zal men de exporteurs meer bewegingsvrijheid kunnen geven dan vóór het openvallen van deze clearingreserve mogelijk was. Niet geheel uitgesloten is het tenslotte, dat een klein deel van de 14 pCt. gebruikt zal worden om het vrije percentage voor de Reichsbank iets te verhoogen, hoewel wij in dit opzicht — en begrijpelijk — nooit erg toeschietelijk waren. Volledigheidshalve moet nog melding gemaakt worden van de kans, dat voorloopig een deel van het vrijgevallend bedrag aangewend zou worden tot dekking van het nog niet door additioneele importen gevulde deel der bekende tabaksakiffaire. Dit zal afhangen van de mogelijkheden, die men ziet om nieuwe importobjecten te vinden. Aan Duitsche zijde zal men er echter allicht niet veel voor voelen hiervoor uit de clearing te putten.

Kl.

Overzicht van de gemeentefinanciën.

In de vergadering van de Tweede Kamer heeft Zijne Excellentie Minister De Wilde enkele gegevens overgelegd, die een inzicht geven in den toestand van de Gemeentefinanciën in de laatste jaren. Aan dit overzicht, dat is opgenomen in de Handelingen van de Tweede Kamer, blz. 496—499, ontleenen wij het volgende.

De uitkomsten van den gewonen dienst der gemeenterekeningen waren: ¹⁾

In miljoenen Guldens.

	1931	1932	1933	1934	1935
Totaal					
Gewone inkomsten..	720,-	734,5	756,6	775,3	782,1
Gewone uitgaven ..	696,6	729,6	746,9	769,-	791,4
Batig saldo	23,4	4,9	9,7	6,3	9,3 *)

*) Nadeelig saldo.

De gezuiverde rekeningen gaven tot resultaat in miljoenen gulden:

	1931	1932	1933	1934	1935
Totaal					
Gewone inkomsten..	677,4	678,9	713,9	715,3	741,5
Gewone uitgaven ..	697,6	733,3	757,6	751,4	776,2
Nadeelig saldo	20,2	54,4	43,7	36,1	34,7

De in de tweede plaats vermelde cijfers zijn op de volgende wijze verkregen:

Uit de gemeenterekeningen zijn alle inkomsten en uitgaven, welke op een voorafgaand dienstjaar betrekking hadden, zooals saldi van vorige jaren, achterstallige inkomsten en uitgaven, geschrapt.

Daartegenover zijn aan de rekeningen toegevoegd de bij het sluiten van het dienstjaar verhaalbaar gestelde inkomsten en nog verschuldigde uitgaven.

Nadat op deze wijze verzekerd was, dat de uitgaven en inkomsten in de rekeningen alleen betrekking hebben op het betrokken jaar, zijn alle beschikkingen uit reserves e.d. of stortingen daarin uit den gewonen dienst geëlimineerd.

Het doel was derhalve te komen tot een tegenoverelkaarstelling van de werkelijk tot een dienstjaar behorende inkomsten en de werkelijk tot dat dienstjaar behorende uitgaven bij gelijkblijvende vermogenspositie. Als buitengewone inkomsten en uitgaven, die uit den gewonen dienst geweerd zijn geworden, zijn derhalve aangemerkt die, welke bij handhaving in dien dienst de vermogenspositie zouden beïnvloeden. Buitengewone inkomsten in dezen zin, in den gewonen dienst aangewend, zouden de gemeente doen verarmen; buitengewone uitgaven uit den gewonen dienst zouden de gemeente doen verrijken, haar vermogenspositie versterken.

Er was derhalve geen reden — en het zou bovendien tot geen resultaat leiden — om de inkomsten en uitgaven, die aan de tijdsomstandigheden haar buitengewoon karakter ontleenen, zooals kosten werkloozenzorg, uit te schakelen. Integendeel zijn deze kosten, welke naar haar aard tot de gewone uitgaven behooren, in de gevallen, waarin zij buiten den gewonen dienst waren gebracht, daarin ten behoeve van dit onderzoek weer teruggeleid.

Het groote gewicht van de vergelijking tusschen gewone inkomsten en uitgaven, die aldus werd verkregen, springt in het oog.

Overtreffen de uitgaven de inkomsten, dan moet daaraan de beteekenis worden toegekend van absolute verarming voor de gemeenschap; overtreffen de inkomsten de uitgaven, dan duidt zulks op een verrijking.

Na deze voorafgaande verklaring omtrent het

¹⁾ Afronding in honderdduizenden naar boven vanaf f 50.001 en naar beneden bij f 50.000 en minder.

	1931	1932	1933	1934	1935
Het totaal van de nadeelige sloten van	537 gemeenten ad f 27,5 mill.	790 gemeenten ad f 55,9 mill.	597 gemeenten ad f 46,9 mill.	473 gemeenten ad f 41,1 mill.	642 gemeenten ad f 36,5 mill.
en het totaal van de batige sloten van	527 gemeenten ad f 7,3 mill.	267 gemeenten ad f 1,5 mill.	455 gemeenten ad f 3,2 mill.	562 gemeenten ad f 5 mill.	400 gemeenten ad f 1,8 mill.
Nadeelig saldi.....	f 20,2 mill.	f 54,4 mill.	f 43,7 mill.	f 36,1 mill.	f 34,7 mill.

karakter der cijfers worden deze nader ontleed en aangevuld.⁴⁾

De nadeelige saldi van de gezuiverde rekeningen over 1931 ad 20.2 miljoen, 1932 ad 54.4 miljoen, 1933 ad 43.7 miljoen, 1934 ad 36.1 miljoen en 1935 ad 34.7 miljoen zijn de resultaten van twee andere cijfers (zie bovenstaande tabel).

De Rijksbijdrage in de werkloosheidsuitgaven is in 1934 pl.m. 29 miljoen lager geweest dan in 1933. Aan de gemeenten, die met de lagere Rijksbijdrage niet uitkwamen, is toegestaan de werkloosheidsuitgaven, die niet gedekt konden worden, eerst uit de begroting te stooten en later naar den kapitaaldienst over te brengen.

Bij de berekening, welke aan het cijfer van 36.1 miljoen ten grondslag ligt zijn echter deze bedragen volledig als *gewone* uitgaven aangemerkt, terwijl de bijdrage van den kapitaaldienst — het bijzondere dekkingsmiddel voor deze uitgaven in de gemeenterekening — volledig buiten beschouwing is gelaten.

Voor 1935 zijn de extra en de belastingbijdragen uit het Werkloosheidssubsidiefonds als *bijzondere dekkingsmiddelen* aangemerkt.

Met de bedragen dezer bijdragen zijn in de hiervoor gegeven opstelling de nadeelige sloten nog niet vermindert.

In welke mate de weerstand van de gemeenten uit dezen hoofde is vermindert, kan blijken uit het hier volgend overzicht:

Aanwezige reserves op 31 December in miljoenen guldens.

	1930	1931	1932	1933	1934	1935
Algemeene reserves en reserves bijzondere doeleinden	29,3	32,4	23,5	17,2	11,2	9,8
Algemeene bedrijfsreserves	39,9	37,9	32,1	26,1	20,2	18,7
	69,2	70,3	55,6	43,3	31,4	28,5

Hier zijn alleen die reserves in het oog gevat, welke ook volgens het gevoelen van de gemeentebesturen voor den gewonen dienst zouden kunnen worden benut, hoewel uiteraard de volledige benutting de gemeenten van elken weerstand zou berooven.

Bovendien mag hierbij niet voorbij worden gezien, dat tegenover deze reserves ook wel schulden voorkomen, welke mede in het verleden zijn gemaakt voor het handhaven van het evenwicht op den gewonen dienst.

Batige saldi van vorige jaren.

Benut werd voor den dienst

1931 f 23,2 miljoen	wegens batig saldi over 1929
1932 „ 18,4 „	„ „ „ „ 1930
1933 „ 14,9 „	„ „ „ „ 1931
1934 „ 7,7 „	„ „ „ „ 1932
1935 „ 10,1 „	„ „ „ „ 1933
1936 „ 8,8 „	„ „ „ „ 1934

⁴⁾ Bij de opstelling van de cijfers kon voor zoover 1931 betreft geen rekening worden gehouden met 2 gemeenten van 1000—2000 inwoners en 10 gemeenten van beneden 1000 inwoners; voor zoover 1932 betreft met 1 gemeente van 5000—10.000, 1 van 2000—5000, 3 van 1000—2000 en 9 van beneden 1000; voor zoover 1933 betreft met 2 van 10.000—20.000, 2 van 5000—10.000, 8 van 2000—5000 en 12 van beneden 2000; voor zoover 1934 betreft met 6 van 5001—10.000, 16 van 2001—5000 en 19 van beneden 2001, en voor zoover 1935 betreft met 1 van 10.000—20.000, 5 van 5001—10.000, 11 van 2001—5000 en 5 van beneden 2001.

De gemeentefinanciën in de crisis.

Bij het cijfermateriaal betreffende de gemeentefinanciën, dat hierboven is opgenomen, heeft Z.E. Minister De Wilde in de Tweede Kamer de volgende toelichting gegeven:

„De verzamelde cijfers dienen voornamelijk om vast te stellen, of en in hoeverre de gemeenten haar werkelijk gewone uitgaven door werkelijk gewone inkomsten hebben kunnen dekken, in welke mate van reserves en andere bijzondere dekkingsmiddelen is gebruik gemaakt en hoe groot deze reserves thans nog zijn.

Ik merkte ook vorig jaar op, dat de cijfers van de officieele gemeente-rekeningen nimmer een inzicht zouden kunnen verschaffen omtrent de werkelijke resultaten van het financieele beleid der gemeenten. Toch is het in het bijzonder met het oog op de omstandigheden waarin de gemeentefinanciën thans verkeeren, zeer noodzakelijk, dat zoodanig inzicht zoo spoedig mogelijk na afloop van een rekeningsperiode wordt verkregen. Met de verzameling en bewerking wordt daarom ook groote spoed betracht. Ik kon de gegevens nog niet overleggen bij de Memorie van Antwoord.....”

„In dit overzicht zijn de cijfers over 1931, 1932, 1933 en 1934 ten behoeve van de vergelijking mede opgenomen.

Niettegenstaande het aantal gemeenten met een reëel nadeelig saldo in 1935 aanmerkelijk grooter was dan in 1934, nl. 642 tegen 472 in 1934, was het totaal van het reële tekort dezer gemeenten niet onbeteekenend geringer, nl. 36,5 miljoen tegen 41,1 miljoen in 1934.

De reële gewone uitgaven van alle gemeenten te zamen overtroffen de reële gewone inkomsten van alle gemeenten (dus hieronder ook begrepen de gemeenten met een batig saldo):

in 1932	met 54.4 miljoen
„ 1933	„ 43.7 „
„ 1934	„ 36.1 „
„ 1935	„ 34.7 „

Het resultaat van 1935 is het best te vergelijken met dat van 1933, omdat 1934 ten gevolge van de in dat jaar gevolgde methode van uitstooten van werkloosheidsuitgaven moeilijker te beoordeelen is.

In 1933 kon het Rijk nog 75 miljoen beschikbaar stellen voor bijdragen in de werkloosheidsuitgaven, in 1935 was dit 46 miljoen plus de opbrengst van 10 procenten op de inkomsten- en vermogensbelasting. Er bleef dus aanzienlijk meer ten laste van de gemeenten in 1935. Het jaar 1935 is voorts het eerste jaar, waarvoor een nieuwe wijze van verdeling van de werkloosheidslasten over de gemeenten gold (Werkloosheidssubsidiefonds). Uit dat fonds konden voorts nog door middel van extra- en belastingbijdragen 10.9 miljoen van de nadeelige sloten worden gedekt. Het gunstige resultaat van de door de Regeering genomen maatregelen springt, wanneer men aan de vermelde omstandigheden aandacht wijdt, duidelijk naar voren. Dit resultaat is aldus samen te vatten:

Terwijl over 1933 bij een bijdrage van het Rijk van pl.m. 75 miljoen de reële middelen van de gemeenten een tekort vertoonden van 43.7 miljoen, was dit tekort in 1935, ondanks de verlaging van de Rijksbijdrage tot 46 miljoen (pl. de opbrengst van 10 procenten Inkomsten- en Vermogensbelasting) gedaald tot de helft, nl. 23.8 miljoen (nl. het zoeven vermelde bedrag van 34.7 miljoen, vermindert met de

extra- en belastingbijdrage ten bedrage van 10.9 miljoen), terwijl toch de uitgaven van de gemeenten als gevolg van de tijdsomstandigheden zijn gestegen en de inkomsten als gevolg van dezelfde oorzaak zijn gedaald. De gemeentelijke uitgaven, verband houdende met de werkloosheid (uitgaven voor steunverlening en werkverschaffing, buitengewone bijdragen aan de werklozenkassen), beliepen, dit zij nog even tusschen haakjes medegedeeld, voor 1935 niet minder dan pl.m. 140 miljoen.

Het bereikte resultaat stemt dan ook tot voldoening.

Het groote nadeelig verschil tusschen werkelijk gewone uitgaven en inkomsten van 1931 en 1932 demonstreert, hoe bedenkelijk de toestand was. Dit verschil beliep in 1931 20.2 miljoen en steeg in 1932 tot niet minder dan 54.4 miljoen. Het steeg derhalve onrustbarend.

Daarin ligt dan ook de rechtvaardiging voor de genomen maatregelen van de Regeering, strekkende enerzijds tot een betere verdeling van de lasten tusschen de gemeenten en anderzijds tot versobering van de gemeente-huishoudingen.

Het is zeer verheugend, dat thans ook uit de cijfers geconstateerd kan worden, dat de door de Regeering ingeslagen koers inderdaad een bevredigend effect heeft gehad, zoodanig zelfs, dat het generale resultaat van het financieele beheer van alle gemeenten te zamen ondanks de sterk toegenomen moeilijkheden aanzienlijk is verbeterd. Daarvoor moet ik op deze plaats ook een woord van erkentelijkheid uitspreken jegens de gemeentebestuurders, die hun verantwoordelijkheid hebben beseft en krachtig op eigen terrein de moeilijke en ondankbare taak van versobering hebben aanvaard!

Er zijn natuurlijk uit de verzamelde gegevens ook eenige minder gunstige elementen naar voren te brengen.

De reserves, beschikbaar voor den gewonen dienst, wanneer de nood dit vordert, beliepen voor alle gemeenten te zamen op 31 December 1931 nog 70.3 miljoen, op 31 December 1933 43.3 miljoen en op 31 December 1935 28.5 miljoen.

Voorts is er rekening mede te houden, dat, terwijl het algemeene aspect voor alle gemeenten te zamen niet ongunstig is, verschillende gemeenten individueel groote moeilijkheden kunnen hebben.

Natuurlijk blijft ook voor het heden en voor de toekomst groote waakzaamheid geboden.

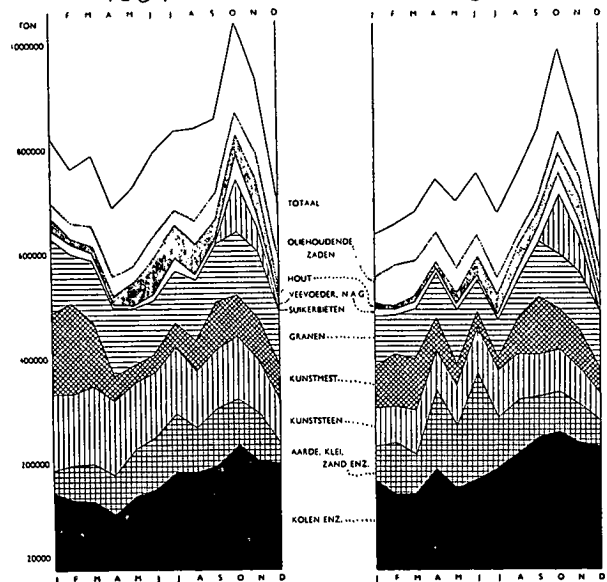
Uitgaven en inkomsten vertoonen in dezen tijd een voortdurende sterke tendenz tot divergentie. Stilstand beteekent daarom snelle achteruitgang. Elk begrotingsjaar brengt weer zijn eigen moeilijkheden met zich. Het evenwicht in het Werkloosheidsfonds tusschen uitgaven en inkomsten is thans verstoord en heeft tot maatregelen moeten leiden, welke neerkomen op een beperking van de aanspraken der gemeenten. De naaste toekomst van de gemeentelijke financiën vervult mij met zorg, indien niet een algemeene verbetering zich voltrekt."

Het seizoenelement in de wilde binnenvaart.

Aan de „Statistiek van de bevrachtingen en van de wachttijden in de wilde binnenvaart in Nederland" over het jaar 1935¹⁾ ontleenen wij het volgende t.a.v. de seizoeninvloeden op de wilde binnenvaart. De grafiek geeft een beeld van de bevrachtingen per maand en per goederensoort in de beide jaren 1934 en 1935.

Karakteristiek was voor 1934 de lage voorjaarsstop, vooral veroorzaakt door het vervoer van kunstmest en voorts van kunststeen en granen. Omstreeks April werd de minimumstand der transporten bereikt, mede doordat toen de steenkooltransporten, die als het ware den grondslag vormden voor de seizoengolving, hun minimum bereikten. September, vooral October, en ook nog November, gaven tenslotte den top van

ALLE VERZENDINGEN IN DE WILDE VAART 1934 1935

het vervoer te zien, waarvan wederom de steenkolen de basis vormden en waartoe voorts vooral suikerbieten, granen, kunstmest, kunststeen en „aarde, klei, zand, enz." bijdroegen.

In 1935 was het seizoenbeeld in groote lijnen hetzelfde, doch in de details zijn nogal markante verschillen aan te wijzen. Wederom vertoonden de steenkolen een kleinen voorjaars- en een hoogen najaarsstop, doch April vormde niet een minimum maar integendeel min of meer een neventop. Het deel van de grafiek, hetwelk op 1935 betrekking heeft, doet duidelijk zien, hoe dit verschijnsel, nog versterkt door den ook in 1934 niet onaanzienlijken omvang van het transport van „aarde, klei, zand, enz.", het geheele voorjaarsbeeld beheerscht. In den midzomer veroorzaakte de opleving van het vervoer van „aarde, klei, zand, enz.", die veel sterker was dan het jaar tevoren, een tweeden neventop, die het geheele vervoer beïnvloedde. Terwijl er dus enerzijds factoren aanwezig zijn geweest, die de zomerinzinking in de bevrachtingen via de beurs temperden, was anderzijds de voorjaarsstop van 1934 in 1935 niet aanwezig.

De voornaamste oorzaak hiervan was het geringere voorjaarsvervoer van kunstmest.

Voorts was het voorjaarsvervoer van granen geringer dan in 1934.

Merkwaardig is ook het verloop van het vervoer door de wilde vaart van kunststeen. Gedurende 1934 liep dit allengs sterk terug tengevolge van de in snel tempo toenemende concurrentie van den vrachtauto. Gedurende 1935 kwam het steenvoer dan ook zelden uit boven de minimumhoeveelheid, die December 1934 te zien gaf.

Absoluut was de najaarsstop in 1935 minder hoog dan in 1934. Echter vallen hier de typische lijnen voor de suikerbieten en de kunstmest op, die meer markant waren dan in 1934. Ook was de najaarsstop in het graanvervoer niet onaanzienlijk.

Beziet men het uiteenlopen van de maandtotalen der beide jaren onderling, dan kan men nog het volgende vaststellen.

Het totale vervoer bedroeg in 1934 9.852.095 ton; het maandgemiddelde bedroeg dus 821.008 ton. Hier beneden bleven de cijfers voor de maanden Februari, Maart, April, Mei, Juni en December, waarvan de maand April de laagste was met 693.779 ton.

Had men dus ten behoeve van de wilde vaart beschikt over een binnenvloot, die juist groot genoeg was om het normale maandvervoer in 1934 te verwerken, dan zou daarvan in de minimum-maand April 15.5 pCt. zonder emplooi hebben gelegen. Daartegenover staat, dat er dan in de maand van maximum-vervoer October een tekort aan scheepsruimte van 27.5 pCt. zou zijn geweest.

¹⁾ Beverkt door het Centraal Bureau voor de Statistiek.

Voor 1935 zouden deze cijfers resp. hebben bedragen: totaal vervoer 9.021.049 ton; maandgemiddelde 751.754 ton; minus-maanden Januari, Februari, Maart, April, Mei, Juli en December, waarvan minimum-maand Januari met 644.792 ton of een scheepsruimte-teveel van 14.2 pCt.; maximum-maand October met 997.526 ton d.i. een scheepsruimte-tekort van 32.7 pCt.

Uit deze feiten blijkt dus wel duidelijk, dat men, door louter de *jaarcapaciteit* van de particuliere binnenvloot (zoo deze al met eenige mate van nauwkeurigheid is vast te stellen) te vergelijken met de *jaarhoeveelheid* der bevrachte goederen, niet tot de conclusie kan komen, of de binnenvloot al dan niet te groot is met het oog op de van haar te verlangen diensten.

Ook zonder te vervallen in het uiterste, dat de vloot ten allen tijde groot genoeg zou moeten zijn om aan elke onverwacht optredende vervoersbehoefte te kunnen voldoen — m.a.w. zonder de grootte van de vloot te willen doen bepalen door de maximaal of onder abnormale omstandigheden (bijv. oorlogsgevaar, stremming van de vaart e.d.) optredende vraag —, kan worden gezegd, dat het in het algemeen gewenscht is, bij de beoordeeling van de grootte der vloot met de seizoenschommelingen rekening te houden.

Dit klemt te meer, omdat ook het campagnevervoer valt in de top-periode van het algemeene vervoer (vooral October en ook nog November) en dit voor een niet onaanzienlijk gedeelte de vraag naar particuliere scheepsruimte beïnvloedt.

De strijd tusschen de Amerikaansche grootfiliaalbedrijven en de met hen concurreerende distributievormen.

In E.-S.B. van 6 November 1935 hebben wij het een en ander medegedeeld over den fellen concurrentiestrijd tusschen de Amerikaansche grootfiliaalbedrijven en hun commercieele antipoden, de „independents” — waaronder de zelfstandige grossiers en detaillisten zijn te verstaan — en maakten wij melding van verschillende overheidsmaatregelen, die gericht waren tegen de chains, teneinde deze in het hun toegedachte streven naar een monopolistische positie op het terrein der goederendistributie te belemmeren. In verschillende staten der Unie is, om de lokartikelen-politiek der chains te treffen, een wettelijk verbod tot het verkoopen van artikelen beneden kostprijs (loss leader selling) uitgevaardigd en zijn voorts filiaalwinkels aan een extra belasting, bijv. in den vorm van een bepaald percentage van hun bruto-ontvangsten, onderworpen.

In Juni van dit jaar is vervolgens voor de geheele Vereenigde Staten de z.g. Robinson-Patman wet in werking getreden, die zich richt tegen prijsdiscriminatie en met name beoogde de grootwinkelmaatschappijen bij hun inkoop te treffen, door het verlenen en aanvaarden van geheime extra-kortingen, commissies of „advertising-allowances” te verbieden.

Wij vinden thans in de Amerikaansche vakpers melding gemaakt van een rapport van het American Institute of Food Distribution en een rapport van het Voluntary and Cooperative Groups Magazine, die beide betrekking hebben op de huidige verhouding tusschen de grootfiliaalbedrijven eenerzijds en de winkeliersinkoopverenigingen en z.g. vrijwillige filiaalbedrijven anderzijds, welke laatsten zijn gevormd door vrijwillige samenwerking op het gebied van in- en verkoop van een of meer grossiers met groepen detaillisten, met het doel de voordeelen van het distributiesysteem der chains ook aan de „independents” dienstbaar te maken.

De conclusies dezer beide rapporten worden, door het New York Journal of Commerce, voor den levensmiddelenhandel ongeveer als volgt samengevat:

De vrijwillige filiaalbedrijven en de winkeliersinkoopverenigingen hebben tezamen ca. 2,5 maal zoveel winkels als de grootfiliaalbedrijven. Er zijn ca. 650 à 750 grootfiliaalbedrijven en ca. 800 à 1000 vrijwillige filiaalbedrijven en winkeliersinkoopverenigingen. De omzet dezer laatsten bedraagt 30 à 35 procent van den totalen kleinhandelsomzet in levensmiddelen, die van de chains 20 à 25 procent. De omzet der vrijwillige filiaalbedrijven en winkeliersinkoopverenigingen is van 30,4 tot 39,43 procent grooter dan die der chains.

Het eerstgenoemd rapport becijfert het aantal winkels aangesloten bij de beide distributievormen der independents op 110.040 met een omzet van bijna 3000 miljoen dollar; het laatstgenoemd rapport komt tot ca. 125.000 winkels met een omzet van 3080 miljoen dollar.

Het schijnt, dat den laatsten tijd de Amerikaansche chains in den concurrentiestrijd met de andere door ons genoemde distributievormen terrein hebben verloren. Het is echter ook begrijpelijk, dat de chains sedert eenigen tijd zijn begonnen zich te verweren tegen de, door de independents, zoowel bij de overheid als bij de verbruikers tegen hen gevoerde actie.

In de eerste plaats kunnen zij, wat de belangen van den consument betreft, zich hierbij beroepen op een conclusie van het chain store rapport der Federal Trade Commission, waarvan wij in E.-S.B. van 23 en 30 Januari 1935 hebben melding gemaakt, en waarin wordt betoogd, dat het voornaamste voordeel van den filiaalwinkel is gelegen in zijn lagere verkoopprijs voor de consumenten.

Zij poneeren voorts de o.i. verdedigbare stelling, dat, bij erkenning van het goed recht der andere distributievormen om door coöperatie naar de voordeelen van een economische distributie te streven, het onjuist is het distributiesysteem der chains discriminatoir te gaan belasten daar hiervan hogere prijzen voor den verbruiker het gevolg moeten zijn.

In Californië heeft de afweercampagne der grootwinkelmaatschappijen reeds dit gevolg, dat de vraag naar de wenschelijkheid der inwerkingtreding van de reeds door den wetgever van dezen staat aangenomen chain store tax law, door middel van een volksstemming, eerlang aan het oordeel van het verbruikende publiek zelve zal worden onderworpen. Men verwacht, dat de uitslag van dit referendum van grooten invloed zal zijn op de houding der andere staten wat betreft de belasting der filiaalbedrijven.

Van grooter belang voor de herwinning van het prestige der chains is het feit, dat zij erin geslaagd zijn een, reeds eenige malen met succes bekroonde, samenwerking met de agrarische kringen tot stand te brengen en zodoende de laatsten voor hun distributiesysteem hebben weten te winnen, hetgeen voordien zeker niet gezegd kon worden. Deze samenwerking kwam daarop neer, dat, wanneer voor een bepaald product van land- of tuinbouw, door een te ruimen oogst of te groote carry-over, ten detrimente van de producenten een sterke prijsdaling dreigde, het distributie-apparaat der chains werd ingeschakeld om, met behulp van een extra reclame-campagne, het teveel weg te werken.

De eerste van deze campagnes werd gevoerd in de lente van 1936 voor Californische perziken, waarvan nog een groote carry-over voorhanden was, terwijl een rijke oogst te wachten stond. Met de medewerking van ca. 34.000 filiaalwinkels werd het surplus, in den vorm van „canned peaches”, tegen normale prijzen verkocht. De perzikelers ontvingen \$ 30 per ton van de pakkers tegen een biedprijs van \$ 15 vóór de chains het teveel hadden afgenomen.

Een tweede, soortgelijke campagne betrof den verkoop van rundvleesch toen, tengevolge van de droogte en de daardoor veroorzaakte schaarschte aan veevoeder, dezen zomer het aanbod van vleesch plotseeling sterk toenam en ook ditmaal werd het surplus

met succes door de filiaalwinkels der levensmiddelenbranche, die in Amerika voor een groot deel ook vleesch verkoopen, weggewerkt, terwijl voor de veehouders een te groote prijsdaling werd voorkomen.

De derde „z.g. „co-operative producer-consumer campaign is in October van dit jaar ingezet en betreft den verkoop van gedroogde vruchten, waarvan de export stagnatie vertoonde tengevolge van veranderde omstandigheden op de Europeesche markten, o.m. in verband met de wijziging van den monetair toestand.

Door middel van deze samenwerking met de Amerikaansche land- en tuinbouworganisaties beoogen de chains de publieke opinie te overtuigen van het belang van hun distributiesysteem voor de voedselvoorziening en voor consument zoowel als producent. Op deze wijze hopen de Amerikaansche grootfiliaalbedrijven bevrijd te worden van de discriminatoire fiscale en andere overheidsmaatregelen, waarvan zij den laatsten tijd te lijden hebben gehad.

Dr. Th. VAN LUYTELAER.

INGEZONDEN STUKKEN.

ONDER STERLING-CONVOOI?

De Heer J. H. Cohen Stuart schrijft ons:

Het was en is niet mijn bedoeling, te „vallen” over een woord, zooals Prof. G. M. Verrijn Stuart het in zijn naschrift in E.-S.B. van 11 November jl. noemt, maar ik meen toch, dat het heel iets anders is — zoowel in zijn moreele beteekenis als in zijn praktische consequenties — of men, op zeer aanvechtbare gronden en zonder aanwijsbaren drang van force majeure, een radicale muntverzwakking aanbeveelt en statuert („een vorm van staatsbankroet van den ernstigsten aard” zooals Prof. C. A. Verrijn Stuart het nog in dit blad van 29 Maart 1933 en zeer terecht noemde) dan wel, om redenen van landsbelang, die zelfs de meest overtuigende tegenstander van devaluatie moet billijken, tijdelijk den uitvoer van goud verbiedt (ter bescherming van den nationalen goudvoorraad tegen paniek en grove speculatie, zooals ook in oorlogstijd is gebeurd) en de munt voorloopig vrij laat om een door het vrije spel der economische krachten te bepalen nieuw evenwichtspeil te vinden.

De ter vergadering van de Vereeniging voor S. en S. gehouden beschouwingen hebben wel aangetoond, dat men ten aanzien van die krachten nog geheel in het duister tast, en dat het bescheiden zwijgen der „anti's” daarom inderdaad niet zoo onverstandig was. Het „juiste” percentage van eventuele devaluatie nu reeds door wetenschappelijke argumentatie, ja zelfs langs den weg der hoogere wiskunde te willen berekenen zou een tamelijk onschuldig genoegen zijn, ware het niet, dat daardoor wordt gepraejudiceerd op een uiterst moeilijke en delicate beslissing, die m.i. met vertrouwen aan de te dezer zake verantwoordelijke en volkomen competente instanties kan en moet worden overgelaten.

Dit behoeft geenszins te beteekenen, dat gedachtenwisseling over deze materie zou moeten worden verboden of verhinderd, mits zij niet ontardt in een onbeheerschte agitatie, die het in deze niet deskundige publiek noodeloos verontrust en een défaitistische stemming kweekt, die op haar beurt leidt of kan leiden (zooals zij in de afgelopen jaren herhaaldelijk geleid heeft) tot speculatie op een verdere daling van den Guldenkoers. Het is immers duidelijk, dat wanneer, als gevolg van zoodanige agitatie, de verwachting is ontstaan van een zeker devaluatiepercentage, de Gulden voortdurend aan druk zal blijven blootgesteld van de zijde dergenen, die van een koersdaling tot op dat percentage hopen te profiteeren. Die druk kan actief worden uitgeoefend door verkoop of uitleening van Guldens, het „wegbrengen” van kapitaal naar het buitenland in allerlei vorm, of

passief door het niet repatriëeren van reeds vroeger gevlucht kapitaal, het buitenslands aanhouden van kapitaalrevenueën, export-provenueën e.d. Mocht daarom van overheidswege opnieuw een beroep worden gedaan op eenige zelfbeheersching bij de openbare discussies over den Gulden, dan zou dat niet zijn uit „doofpottaktiek” doch uit een realistisch besef van de op den Gulden loerende speculatie en dus in het belang van onze nationale gemeenschap zelve.

Prof. Verrijn Stuart acht het al heel onwaarschijnlijk, dat de Gulden, aan zichzelf overgelaten, naar zijn oude peil zou kunnen terugkeeren, en als grond voor deze meening wijst hij er op, dat de Nederlandsche prijsverhoudingen — zooals hij zich uitdrukt — nog op geen stukken na zijn aangepast bij de sinds 1929 ingetreden deflatie, zoodat de achterstand, die in dit opzicht nog valt in te halen, al aanstonds een factor van aanzienlijke „de facto” devaluatie zou vormen voor een van het goud losgeraakten Gulden — tenzij (maar deze mogelijkheid schakelt de hooggeleerde schrijver eigenlijk al bij voorbaat uit) een algemeene stijging der wereldprijzen zou intreden.

Nu is het in het algemeen verwonderlijk, dat de voorstanders van devaluatie hunne argumenten steeds weer baseeren op internationale prijs- en kostenverhoudingen, en het zoo voorstellen alsof deze verhoudingen, volgens het beginsel der koopkrachtpariteiten, de vorming der wisselkoersen zouden moeten bepalen. Deze theorie ging reeds in het tijdperk van den vrijhandel niet op, hoeveel te minder dan in dezen tijd van onderling afgesloten nationale markten, nu de prijs- en kostenverhoudingen van elk land in toenemende mate aan buitenlandsche invloeden worden onttrokken. Dat de wisselkoersen (althans tusschen de landen die nog een vrije deviezenmarkt handhaven) de laatste jaren geheel worden beheerscht door meerendeels massale kapitaalbewegingen is een feit, dat m.i. allen grond ontnemt aan de verwachting van een daling van den Gulden uit hoofde van eenigen „achterstand” in prijs-aanpassing. De Gulden is op 28 September ingezakt, niet omdat plotseling heel Nederland zijn deflatie-achterstand wilde inhalen, doch eenvoudig omdat de devaluatie-agitatie de algemeene verwachting had doen ontstaan, dat, wanneer De Nederlandsche Bank geen goud meer voor export beschikbaar stelde, de Gulden wel vallen moest.

Na dien val vertoont ons devies sinds 7 weken een onmiskenbaar stijgende „trend”, veroorzaakt door de toevloeiing van kapitaal: hetzij terugkeerend vluchtkapitaal, hetzij speculatief vreemd (met name Engelsch) kapitaal, dat een verbetering van onze of van de Indische conjunctuur verwacht. Deze kapitaalbeweging is het en niets anders, die m.i. op den duur de stabiliteit van onzen Gulden bepaalt.

Maar laten wij deze kapitaalbeweging even buiten beschouwing en bepalen wij ons tot de argumenten van Prof. Verrijn Stuart. Ik zou hem dan willen vragen: in de eerste plaats, waarom hij meent dat een algemeene en aanzienlijke internationale prijsstijging zoo onwaarschijnlijk is, terwijl de laatste weken toch juist zulk een stijging hebben te zien gegeven en alles er op duidt, dat zij nog lang niet tot staan is gekomen. En in de tweede plaats, of en waarom hij wel zoo overtuigd is dat het goud zijn huidige — tegen vroeger meer dan 50 pCt. verhoogde — waarde ten opzichte van het Pond, den Dollar en de overige gedeprecieerde valuta's zal behouden: gelet op de snel toenemende goudproductie over de geheele wereld en de duidelijke impasse, waarin de zes crediteurlanden (vooral Engeland en Amerika) beginnen te geraken met hun immer groeiende steriele goudvoorraden? Men spreekt nu eenerzijds van een dreigende „goud-inflatie”, maar anderzijds zoekt men naar middelen om aan zulk een inflatie te ontkomen door het overtollige goud te „steriliseeren”. Dus in het eerste geval stijging der goederenprijzen t.o.v. goud,

in het tweede geval druk op den geldprijs van goud; in beide gevallen een tendentie tot terugkeer naar de vroegere waardeverhouding tusschen goud en goederen. Laat mij hier nog aan toevoegen, dat men in Engelsche goudproducenten-kringen reeds rekent met die, naar velen meenen noodwendige, aanpassing tusschen goud- en goederenprijzen.

De druk op de geldwaarde van goud, gemeten in gedeprecieerde valuta's, kan zeer worden bevorderd door den tegenzin, dien Amerika aan den dag legt tegen verdere toevloeiing van Europeesch kapitaal en goud. Gaat het die afdammen, en blijft de terugkeer van kapitaal en goud naar het Europeesche vasteland stagneeren, wie zal dan den verderen invloed van (voornamelijk uit het Britsche Empire afkomstige) mijn- en hamstergoud opnemen... en tegen welken prijs?

Deze laatste vraag brengt mij op de kwestie van een eventueele „aanhaking” van den Gulden aan het Pond. Prof. Verrijn Stuart voelt er wel voor, althans zoolang het Engelsche devies blijft voldoen aan eischen van redelijke stabiliteit, en hij wijst er op, dat wij immers elk oogenblik den Sterling-locomotief weer los kunnen laten, wanneer het vertrouwen in diens stabiliteit ons ging begeven. Maar voldoet het Pond dan aan „eischen van redelijke stabiliteit”? Het kan toch voor niemand, die de subtiele Engelsche monetaire politiek met aandacht gevolgd heeft, een geheim zijn, dat deze schijnbare stabiliteit (sinds de laatste Pond-instorting van Februari 1935) te danken is aan de toestrooming van Europeesch vluchtkapitaal, waarop het Engelsche Egalisatie-Fonds zijn goudvoorraad heeft opgebouwd. Zoolang die vlucht aanhield, was het een klein kunstje, het Pond „op peil” te houden. Nu zij heeft opgehouden, en integendeel Engelsch kapitaal naar Amerika en Nederland vloeit, zien wij aanstonds het Pond verflauwen en hooren wij de City en haar pers in alle toonaarden betoogen, dat het Pond altijd nog te hoog gewaardeerd wordt...

Juist terwijl ik dit schrijf, wordt mij de Financial News van 17 November gebracht en ik lees daar, aan het slot van een pessimistische beschouwing over de ontwikkeling van de Engelsche betalingsbalans:

„The technical difficulties of effective international investment control are immense. But if they are not surmounted, it is indeed difficult to see how in the medium-term sterling can be maintained.”

Is dit nu een betrouwbaar „plechtanker” om onzen, nog altijd kerngezonden, Gulden aan vast te maken? Wat beteekent zulk vastmaken anders dan dat wij opnieuw, als vóór September 1931 (onzaliger gedachtenis!), onze internationale verrekeningen over Londen zouden moeten leiden en daar opnieuw groote saldi zouden moeten aanhouden, die wij bij een hernieuwde inzinking van het Pond maar niet ééntwee-drie zouden kunnen weghalen zonder gevoelig koersverlies. Hebben wij dan van de zoo dure les van September 1931 niets geleerd en alles vergeten?

Bovendien: onzen Gulden aan het zwerende Pond koppelen beteekent, dat wij ook onze geheele monetaire en economische politiek hebben in te stellen op de Engelsche. Het zou mij te ver voeren hier nader uiteen te zetten, wat dit zool impliceert, waarom het dit impliceert, en hoe wij zoodoende op den duur eenvoudig door de Engelsche belangen- en machts-politiek op sleeptouw zouden worden genomen in een richting, die wij niet zouden kennen en die wel eens niet in overeenstemming zou kunnen zijn met ons eigen nationaal belang.

Men zal mij misschien verwijzen naar het voorbeeld der Scandinavische landen, die al jaren lang tot de „Sterling-club” behooren. Inderdaad heeft destijds een Noorsch staatsman die vastkoppeling van de Noorsche Kroon aan het Pond bepleit met een herinnering aan den oorlogstijd: Laten wij, zoo zei hij, ons met vertrouwen stellen onder het Engelsche

convooi. Maar zoowel Noorwegen als Zweden hebben in 1935, na de instorting van het Pond, hun sterling-saldi in goud omgezet en weggetrokken, juist omdat zij geen bevredigend uitsluitsel konden krijgen over de Engelsche monetaire politiek. Zich weer geheel los maken van het Pond konden zij echter niet zonder de eenmaal op Engeland ingestelde handelspolitiek op losse schroeven te zetten. Wat Denemarken betreft, dit land is zoo volkomen afhankelijk geworden van Engeland, dat het volgens het woord van een leidend Deensch blad, evengoed een Dominion kon zijn. Moet Nederland soms ook dien weg op?

Het sterling-convooi vaart met gedoofde lichten en onder verzegelde orders naar een onbekende bestemming. Laten wij liever vertrouwen op ons eigen kompas, op ons eigen zeewaardige geldwezen, en op de beproefde zeemanschap van onze eigen monetaire kapiteins.

N a s c h r i f t. Gaarne grijp ik de mij door de Redactie geboden gelegenheid tot duplicceeren aan tot het maken van enkele korte opmerkingen.

De heer Cohen Stuart verbaast er zich over, dat ik mij bij de beoordeeling van het vraagstuk der wisselkoersen heb gebaseerd op de internationale vergelijking van prijs- en kostenverhoudingen. Nu komt het mij voor, dat dit het eenige reële uitgangspunt is voor de beoordeeling van de devaluatie hier te lande. Deze toch heeft in de eerste plaats ten doel om aan ons bedrijfsleven overal daar, waar het internationale concurrentie ontmoet en waar het door onvoldoende aanpassing hier te lande in vergelijking tot de elders via devaluatie verkregen kostenverlaging in achterstand is gekomen, een grootere concurrentiekracht te geven. Dat er vóór de devaluatie een groote achterstand was door de mislukking der aanpassing langs den weg van directen kostendruk, leert een vergelijking van de indices der levenskosten en van de loonen in de voormalige „goudlanden” en in de voornaamste „papierlanden”. Een betwisting van dit feit tref ik in het betoog van den heer Cohen Stuart niet aan; ik neem dus aan, dat ook hij het erkent. Maar dan is ook tevens het antwoord gegeven op de vraag, waarom hier wél kapitaal uit den vreemde zal toevloeien, zoodra door voldoende devaluatie het bedrijfsleven weer rendabel kan worden, en waarom dit niet geschiedde, zoolang de wanverhouding tusschen opbrengst en kosten zich deed gelden. Hieruit volgt, dat een opdriving van den Gulden tot de vroegere goudwaarde, enkel door terugkeerend vluchtkapitaal, wel buitengewoon onwaarschijnlijk is, aangezien dit kapitaal hier, zoodra deze oude koers weer bereikt of benaderd zou worden niet datgene zou vinden, wat het zoekt, t.w. bevredigend rendement op soliden grondslag.

Nu had intusschen het rendement van het Nederlandsche bedrijfsleven ook zonder devaluatie hersteld kunnen worden door een groote internationale inflatie. Als in zulk een geval de goederenprijzen in den vreemde en ten onzent zouden zijn gestegen en als dan verder ook de buitenlandse kosten eveneens zouden zijn opgelopen, terwijl de onze gelijk zouden zijn gebleven, dan had inderdaad de aanpassing, waarnaar wij zoo lang hebben gestreefd, zonder devaluatie bereikt kunnen worden. Inderdaad, als... , als... Maar ligt zoo iets binnen het bereik der practische verwezenlijking op korten termijn? Had den wij hierop onze geldpolitiek kunnen richten? Ik geloof het niet. Met veel van hetgeen mijn geachte opponent over de kansen op prijsstijging zegt, kan ik mij vereenigen, maar voor het oogenblik doet zulks niet betrekking tot de devaluatie van den Gulden niet ter zake. Immers, ook al houdt de op velerlei gebied ingetreden prijsstijging nog verder aan, zoo is toch niet in te zien, dat deze binnen afzienbaren tijd zou kunnen leiden tot een dusdanige verhooging van het buitenlandse kostenpeil, dat de Nederlandsche Gulden gerust naar zijn oude goudpeil zou kun-

nen terugzweven en ons bedrijfsleven via het buitenland zou zijn „aangepast”. Dit volgt al weer uit de grootte van den achterstand, die Nederland vóór de devaluatie nog had in te halen.

Mijn tweede opmerking betreft de aansluiting bij het Pond. Een enkele koersverandering van den Gulden is geen definitieve oplossing van het geldvraagstuk. De geldeenheid moet in de toekomst zoo stabiel mogelijk worden gemaakt. Dit beteekent niet, dat men den Gulden op een nieuwe basis aan het goud zou moeten binden, aangezien goud getoond heeft als zoodanig niet de noodige waarborgen te bieden tegen inflatie en deflatie. Hoofddoel moet zijn, dat het prijsniveau van goederen en diensten niet verstoord wordt door verkeerde inflatorische of deflatorische geldvoorziening.

Daarvoor zou Nederland binnen de eigen landsgrenzen kunnen zorgdragen. Het zou mogelijk zijn hier een politiek van stabilisatie der geldwaarde te voeren, los van de rest van de wereld. Dat zou ook gewenscht zijn, wanneer overal elders de noodige stabiliteit zou blijken te ontbreken. Als er echter elders wel een bevredigende mate van stabiliteit in de verhouding tusschen het geld en de goederen en diensten valt waar te nemen, dan biedt het voor een klein land als het onze aanbeveling om zich met zijn geldpolitiek naar zulk een gebied te richten.

Nu is de sterlingwereld uit monetair oogpunt de laatste jaren opmerkelijk stabiel geweest; daarbij heb ik niet het oog op den sterlingkoers ten opzichte van andere valuta's, maar wel op de ontwikkeling van het prijsniveau in de sterlinglanden. Vandaar mijn pleidooi voor „de facto” aansluiting bij de sterlinggroep, indien en zoolang de verhoudingen aldaar voldoende stabiel blijven.

Het is daarbij volstrekt niet noodig, dat onze centrale bank wederom tot honderden millioenen gulden aan buitenlandsch papier gaat aanhouden en daardoor aanzienlijke koersrisico's gaat loopen. Ook ontgaat het mij te eenen male, waarom aansluiting bij een gebied met betrekkelijk stabiele geldwaarde ons in andere dan monetair opzichten op slecht zou brengen. Als het juist is, dat een „de facto” aansluiting bij een buitenlandsch devies autonoom door Nederland kan worden bewerkstelligd door de bekende regularisatie van den wisselkoers op een ons conveniërender peil, en dat deze ook weer autonoom kan worden opgeheven, zoodra men het buitenlandsche devies niet voldoende meer vertrouwt, zoo vloeit reeds uit dezen heelen opzet van het geval voort, dat de gebondenheid nimmer verder *kan* gaan dan wij zelf willen. De vroegere gebondenheid aan het goud beteekende als zoodanig toch ook niet, dat wij door Frankrijk in allerhande militaire avonturen meegesleept hadden kunnen worden. Ik kan dan ook in het standpunt van mijn geachten opponent niet anders zien dan een groote overschatting van de politieke beteekenis van bepaalde monetair maatregelen, die voor ons economisch leven van belang kunnen zijn, maar die onze politieke zelfstandigheid in het minst niet aantasten.

G. M. V. S.

(De discussie wordt hiermede gesloten. — Red.).

HET CONJUNCTURDEBAT IN DE VEREENIGING VOOR DE STAATHUSHOUDKUNDE.

Prof. Dr. W. C. Mees R.Azn. schrijft ons:

In het overzicht, dat Prof. Dr. G. M. Verrijn Stuart in E.-S.B. van 28 October geeft van de op 24 October gehouden vergadering van de Vereeniging voor de Staathuishoudkunde en de Statistiek, leest men de volgende sneer aan het adres van hetgeen door mij op die vergadering naar voren is gebracht:

„Dat de zaak met een enkele correctiemaatregel in „den geest van het herleidingsstelsel van Prof. Mees „niet in orde te brengen is, *schijnt* ¹⁾ wel duidelijk. „Terecht merkte de heer Posthuma in antwoord aan „Prof. Mees ter vergadering op, dat herleiding van „schulden in geval van deflatie er slechts toe zal lei- „den, dat men van het crediet in het geld „vlucht”, „omdat het niet herleide geld dan een zekerder bezit „wordt, een vlucht, die het deflatieproces, dat men „bestrijden wil, niet geneest, doch juist verergert. „Het omgekeerde geldt uiteraard in geval van in- „flatie.”

De hier weergegeven foutieve redeneering werd echter mijnerzijds reeds keer op keer weerlegd. Telkens heb ik erop gewezen, dat voor bedoelde vlucht of speculatie in geld prijsdalingen moeten worden verwacht van dien aard, dat zij voor wie in geld vlucht grootere voordeelen beloven dan het renteverlies, dat hij lijdt door zijn vorderingen van de hand te doen (blz. 118). De statistiek leert, dat zulke prijsdalingen in werkelijkheid zelfs sinds 1920 slechts van tijd tot tijd en onderbroken door geringere dalingen of zelfs door prijsstijgingen zijn voorgekomen, terwijl niemand omtrent den loop van het prijspeil in de naaste toekomst iets met zekerheid wist. Telkens dachten velen, dat het dieptepunt was bereikt (blz. 140 en 166). Maar daarenboven, en dat is *van nog meer belang*, zullen dergelijke prijsdalingen bij de gelding van een herleidingsstelsel *niet meer* voorkomen door de prijsreguleerende werking, welke van dat stelsel uitgaat (blz. 117, 43, 79, 156, 216, 272).

Om aan de herinnering van beide heeren en van de lezers tegemoet te komen, gaf ik hierboven tusschen haakjes aan eenige bladzijden, waar zij in mijn juist bij de firma Veenman te Wageningen verschenen boek „*Reëele Economie*” dit mijn betoog kunnen terugvinden en kunnen zien wanneer en waar ik dat reeds eerder heb gehouden. Ik wil aannemen, dat dit destijds aan genoemde heeren is ontgaan doordat zij niet kennis namen van al hetgeen over het herleidingsstelsel is gepubliceerd. Na het verschijnen van voormeld boek, waarin onder meer vrijwel alles wat over het herleidingsstelsel is te doen geweest is samengevat, zal bij economen moeilijk meer onbekendheid met mijne argumenten kunnen worden aangenomen. Indien men deze met tegenargumenten wil trachten te ontzenuwen, zoo is men natuurlijk in zijn recht en zal ik overwegen wat eventueel mijnerzijds weder daartegen ware in te brengen. Door het alsdan toch maar weer herhalen van

¹⁾ Cursiveering van mij. Inderdaad is het slechts schijn en geen werkelijkheid.

AANVOER VAN GRANEN. (In tons van 1000 kg.)

Artikelen	Rotterdam			Amsterdam			Totaal	
	15/21 Nov. 1936	Sedert 1 Jan. 1936	Overeenk. tijdvak 1935	15/21 Nov. 1936	Sedert 1 Jan. 1936	Overeenk. tijdvak 1935	1936	1935
Tarwe	22.383	869.925	892.522	280	9.341	18.101	879.266	910.623
Rogge	2.481	236.122	204.666	—	1.976	701	238.098	205.367
Boekweit	340	20.994	21.800	—	350	—	21.344	21.800
Mais	29.117	723.265	726.226	1.125	132.941	111.935	856.206	838.161
Gerst	6.894	298.110	323.189	1.086	24.075	28.954	322.185	352.143
Haver	1.284	95.329	139.203	—	1.675	1.660	97.004	140.863
Lijnzaad	3.450	250.885	161.140	5.785	157.219	302.768	408.104	483.908
Lijnkoek	300	44.494	43.588	—	375	—	44.869	43.588
Tarwemeel	720	32.972	18.134	580	8.588	6.621	41.560	24.755
Andere meelsoorten	577	32.365	29.429	—	1.136	3.371	33.501	32.800

hetgeen is weerlegd, wordt de wetenschap uit den aard der zaak zeker niet gediend. En evenmin de welvaart van het Nederlandsche volk, dat meer dan ooit juiste economische voorlichting van noode heeft.

W. C. MEES R.AZN.

N a s c h r i f t. De Redactie stuurt mij den tekst van bovenstaand stukje teneinde er een naschrift bij te plaatsen. Op hetzelfde oogenblik ontvang ik het hierboven vermelde boek „Reële Economie”. Dit boek omvat 356 blz. tekst. Ik zou het op prijs stellen om van dit omvangrijke werk eerst te mogen kennismaken, alvorens den schrijver te antwoorden. Zulks lijkt mij voor een vruchtbare gedachtenwisseling bevorderlijk. Ik hoop binnenkort op de in bovenstaand stukje aangeroeerde kwestie nader terug te komen.

G. M. V. S.

MAANDCIJFERS.

OVERZICHT VAN DEN STAND DER RIJKSMIDDELEN.
Ult. October 1936 (in Guldens)

AFDEELING la Dir. belastingen.	Kohieren voor den dienst 1936 ¹⁾			Zuiver bedrag der kohieren voor den vorigen dienst t/m. dezelfde maand van het vorige jaar ²⁾
	Totaal bedrag	Bedragen, welke zijn teruggegeven of anders dan wegens betaling op de koh. afgeschr.	Zuiver bedrag	
Benaming der middelen				
Grondbelast. a)	10.261.362	36.441	10.224.921	10.023.690
Inkomst.bel. b)	61.612.919	1.510.407	60.102.512	56.250.647
Vermogensbel. c)	15.244.582	135.402	15.109.180	14.290.800
Verdedig.bel. I	8.198.736	84.169	8.114.567	8.036.105
Bel. v. d. doodehd.	1.489.787	8.677	1.481.110	1.487.264
Totalen...	96.807.386	1.775.096	95.032.290	90.088.506

a) ¼ hoofdsom + 20 oepenten op de hoofdsom der gebouwde eigendommen. b) Hoofdsom + 60—78 oepenten. c) Hoofdsom + 75 oepenten.

¹⁾ Voor de belastingen naar inkomen en vermogen bestaan de vermelde bedragen uit ⅔ gedeelte van het belastingdienstjaar 1936/1937 en ⅓ gedeelte van het belastingjaar 1935/1936. ²⁾ Voor de belastingen naar inkomen en vermogen bestaan de vermelde bedragen uit ⅔ gedeelte van het belastingdienstjaar 1935/1936 en ⅓ gedeelte van het belastingdienstjaar 1934/1935.

AFDEELING Ib Overige middelen.	Oct. 1936	Sedert 1 Jan. 1936	Overeenkomstige periode 1935
Benaming der middelen			
Divid.- en tantiëmebel. .	813.583	12.735.720	10.150.780
Rechten op den invoer .	8.316.662	70.883.943	74.622.945
Statistiekrecht	180.099	1.433.007	1.356.885
Accijns op zout	135.542	1.546.954	1.731.135
Accijns op geslacht	575.378	5.208.475	4.621.003
Accijns op wijn	35.587	1.540.384	1.733.167
Accijns op gedistill.	2.776.067	22.535.905	23.122.881
Accijns op bier	617.894	6.081.785	7.063.781
Accijns op suiker	4.767.954	43.815.523	44.128.090
Accijns op tabak	3.275.537	28.498.707	28.782.707
Bel. op gouden en zilverw.	59.570	397.079	401.975
Omzetbelasting	4.730.277	50.075.770	49.344.917
Couponbelasting	270.091	4.819.039	4.396.967
Recht. en boeten v. zegel	2.676.922	15.194.164	13.581.228
Recht. en boet. v. registr.	837.386	7.787.760	8.858.993
Recht. en boet. v. successie, v. overgang bij overlijden en v. schenking	5.171.592	29.764.156	28.622.116
Opbrengst d. loodsgelden	67.286	507.623	2.505.230
Totalen...	35.307.427	302.825.994	305.024.800

¹⁾ Hieronder begrepen wegens zegelrecht van nota's van makelaars en commissionairs in effecten, enz. f 1.329.277 (Beursbel.). ²⁾ Id. f 4.327.434.

INKOMSTEN TEN BATE VAN HET VERKEERSFONDS.

	Oct. 1936	1936	1935
Motorrijtuigenbelasting	1.594.029	18.543.862	18.512.476
Rijwielbelasting	38.518	7.598.405	7.613.287
Totaal	1.632.547	26.142.267	26.125.763

(Zie vervolg op blz. 868.)

STATISTIEKEN.

BANKDISCONTO'S.

Ned. (Disc. Wissels. 2½ 20 Oct. '36	Lissabon . . . . . 4½ 5 Mei '36
Bk. (Bel. Binn. Eff. 3 20 Oct. '36	Londen . . . . . 2½ 1 Juni '32
(Vrsch. in R.C. 3 20 Oct. '36	Madrid . . . . . 5 9 Juli '35
Athene . . . . . 7 14 Oct. '33	N.-York F.R.B. 1½ 1 Feb. '34
Batavia . . . . . 4 1 Juli '35	Oslo . . . . . 3½ 22 Mei '33
Belgrado . . . . . 5 1 Febr. '35	Parijs . . . . . 2 15 Oct. '36
Berlijn . . . . . 4 22 Sept. '32	Praag . . . . . 3 1 Jan. '36
Boekarest . . . . . 4½ 15 Dec. '34	Pretoria . . . . . 3½ 15 Mei '33
Brussel . . . . . 2 16 Mei '35	Rome . . . . . 4½ 18 Mei '36
Boedapest . . . . . 4 28 Aug. '35	Stockholm . . . . . 2½ 1 Dec. '33
Calcutta . . . . . 3 28 Nov. '35	Tokio . . . . . 3.285 7 Apr. '36
Dantzig . . . . . 5 21 Oct. '35	Weenen . . . . . 3½ 10 Juli '35
Helsingfors . . . . . 4 3 Dec. '34	Warschau . . . . . 5 26 Oct. '33
Kopenhagen . . . . . 4 19 Nov. '36	Zwits. Nat. Bk. 2 8 Sept. '36

OPEN MARKT.

	1936				1935	1934	1914
	21 Nov.	16/21 Nov.	9/14 Nov.	2/7 Nov.	18/23 Nov.	19/24 Nov.	20/24 Juli
Amsterdam Partic. disc.	16/16-1	7/8-1	3/4-1	7/8-17/8	2½/8-3½/2	1/2	3½/8-3½/16
Prolong.	1½/2	1½/2	1½/2	1½/2-2	2½ 3¼	1	2¼-3¼
Londen Daggeld	1½-1	1½-1	1½-1	1½ 1	1½-1	1¼-1	1¾-2
Partic. disc.	17/32-9/16	17/32-9/16	9/16	9/16	9/16	3/8-7/16	4¼-4¼
Berlijn Daggeld	2½/8-7/8	2½/2 3	2½/2-7/8	2½/8-3½/2	2½/2-3	3/8 4½/8	—
Maandgeld	2½/4-3	2½/4-3	2½/8-7/8	2½/8-7/8	3-1¼	3/8-4	—
Part. disc.	3	3	3	3	3	3½/2-5/8	2½-1½
Warenw.	4-1½	4-1½	4½/2	4-1½	4-1¼	4-1¼	—
New York Daggeld. 1)	1	1	1	1	¾-1	1	1¾-2½/2
Partic. disc.	¼	¼	¼	¼	5/16	5/16	—

¹⁾ Koers van 20 Nov. en daaraan voorafgaande weken t/m. Vrijdag.

WISSELKOERSEN.

KOERSEN IN NEDERLAND.

Data	New York *)	Londen *)	Berlijn *)	Parijs *)	Brussel *)	Batavia 1)
17 Nov. 1936	1.85¼	9.04¾	74.50	8.60¾	31.31	100¾/16
18 " 1936	1.85¾	9.04¾	74.52	8.60½	31.30	100¾/16
19 " 1936	1.85½/16	9.04¾	74.50	8.60¾	31.28	100¾/16
20 " 1936	1.84¾	9.04¾	74.40	8.60	31.26	100¾/16
21 " 1936	1.84¾	9.04	74.35	8.60	31.25	100¾/16
23 " 1936	1.84¾	9.03¾	74.30	8.59¾	31.25	100¾/16
Laagste d.w ¹⁾	1.84¾	9.03¾	74.25	8.58¾	31.22½	100¾/16
Hoogste d.w ¹⁾	1.85¾	9.05¾	74.55	8.61	31.32½	100¾/16
Muntpariteit	1.469	12.1071	59.263	9.747	24.906	100

Data	Zwitserland *)	Weenen *)	Praag 1)	Boekarest 1)	Milaan **)	Madrid **)
17 Nov. 1936	42.59	—	6.57½	—	—	—
19 " 1936	42.56	—	6.57½	—	—	—
19 " 1936	42.55	—	6.57½	—	—	—
20 " 1936	42.50	—	6.57½	—	—	—
21 " 1936	42.49	—	6.56	—	—	—
23 " 1936	42.48	—	6.55	—	—	—
Laagste d.w ¹⁾	42.42½	34.90	6.50	1.55	—	—
Hoogste d.w ¹⁾	42.60	35.—	6.65	1.60	10.—	—
Muntpariteit	48.003	35.007	7.371	1.488	13.094	48.52

Data	Stockholm *)	Kopenhagen *)	Oslo *)	Hel-sing-fors 1)	Buenos-Aires 1)	Mon-treal 1)
17 Nov. 1936	46.65	40.40	45.47½	4.—	51 5/8	1.85¾
18 " 1936	46.65	40.40	45.47½	4.—	51.60	1.85¾
19 " 1936	46.65	40.40	45.47½	4.—	51 5/8	1.85¾
20 " 1936	46.60	40.37½	45.45	4.—	51 5/8	1.84¾
21 " 1936	46.80	40.37½	45.42½	4.—	51 5/8	1.85¾
23 " 1936	46.60	40.35	45.42½	3.99	51 5/8	1.84¾
Laagste d.w ¹⁾	46.52½	40.27½	45.35	3.96	51	1.84¾
Hoogste d.w ¹⁾	46.80	40.50	45.55	4.01½	52	1.85¾
Muntpariteit	66.671	66.671	66.671	6.266	95¾	2.1878

*) Notering te Amsterdam. **) Not. te Rotterdam. 1) Part. opgave. In 't 1ste of 2de No. van ieder maand komt een overzicht voor van een aantal niet wekelijks opgenomen wisselkoersen.

KOERSEN TE NEW YORK. (Cable).

Data	Londen (\$ per £)	Parijs (\$ p. 100 fr.)	Berlijn (\$ p. 100 Mk.)	Amsterdam (\$ p. 100 gld.)
17 Nov. 1936	4,882½/32	4,64¾	40,24	54,03
18 " 1936	4,8820/32	4,65	40,25	54,04
19 " 1936	4,8831/32	4,65½/8	40,24	54,08
20 " 1936	4,893/32	4,65¾	40,23	54,12
21 " 1936	4,897/32	4,65¾/16	40,23	54,12
23 " 1936	4,901/16	4,65¾	40,26	54,24
25 Nov. 1935	4,93½	6,58½	40,23½	67,61
Muntpariteit..	4,86	3,90¾	23,81¼	40¾/16

INKOMSTEN TEN BATE VAN HET GEMEENTEFONDS.

Table with 3 columns: Item, Dienst 1935/1936, Zuiver bedrag der ko-hieren voor den dienst 1934/35 tot en met dezelfde maand van 1935.

1) Nader gewijzigd ingevolge de wet van 2 Aug. 1935 Stbl. No. 451). 2) Alléén voor het dienstjaar 1934/1935.

ONTVANGEN BOEKEN.

Planwirtschaftliche Weltkorrespondenz, Informationsorgan für sämtliche Fragen der Wirtschaftsplanung. (Weenen; Herausgeber Dr. Georg Kiser).

Dit tijdschrift verschijnt wekelijks in gecyclostyleerden vorm, terwijl af en toe Sonderhefte in gedrukten vorm worden uitgegeven. Het bevat in zijn wekelijkse uitgave een overzicht over de voornaamste berichten en cijfers, die in den meest uitgebreiden zin betrekking hebben op elk van de Russische, de Duitse, de Italiaanse of de Amerikaanse vormen van „planning” en regulering.

In de „Sonderhefte” worden beschouwingen van de hand van economen uit de meest verschillende landen gepubliceerd, hetzij over de theoretische zijde van de plan-huishouding, hetzij over hetgeen in bepaalde landen op dit gebied reeds bereikt is. Het tijdschrift vormt zoodoende een goede documentatie voor elk, die zich voor het complex der genoemde vraagstukken interesseert.

Schijn en Wezen rondom geld. Een schets ter verheldering van het begrip der sociaal-economische verschijnselen door P. L. Duboucq. (Leiden 1936; E. J. Brill. Prijs f 1.50).

In een eerste hoofdstuk betoogt schrijver, dat alle be-schouwingen over monetaire maatregelen mank gaan aan een principieele fout. Deze is gelegen in de toekenning van een zelfstandige, absolute waarde aan de munt. Niet de Gulden, doch het goud is onze waardemeter; schr. vergelijkt dit met den gewichtmeter, de zwaarte van 1 kub. dm water van 4° C. bij een druk van 760 mm. Wij drukken nu steeds uit in deze kg water, al noemen wij het kortweg 1 kg. Elke maat is steeds een relativiteit, in waarde t.o.v. het goudgehalte van den Gulden, in gewicht t.o.v. die kg water, enz. Hierop gebaseerd worden de waarde- en prijsbegrippen behandeld en geeft schr. zijn meening over waardevast geld en devaluatie, en achtereenvolgens in het kort over het geheele terrein der economie. De schets is een samenvatting van een werk van groo-teren opzet, waarin schr. uit wil werken, dat, terwijl de chaos ter wereld met den dag toeneemt, het gezochte voor de hand ligt. Indien de heele gemeenschap van volken één munt had, zooals wij een klok en steeds meer ook eenheid van maten en gewichten kennen, zou het dwaze geharrewar met vrijhandel en protectie, clearing, transfer-moelijkheden, enz. enz. tot het verleden behooren.

Der Deutsche Anzeigenmarkt door Alfons Brugger en Dr. Carl Schneider. Uitgegeven door het „Institut für Zeitungswissenschaft an der Universität Berlin”. (Leipzig 1936; S. Hirzel Verlag. Prijs geb. in linnen R.M. 8.40).

Schrijvers hebben geprobeerd het omvattende terrein van het advertenties in Duitschland te onderzoeken. De advertentie is nog steeds het meest gebruikte middel voor reclame. Meer dan 80 pOct. van de in Duitschland voor dit doel uitgegeven bedragen wordt besteed voor advertenties in bladen en tijdschriften. Een degelijk opgezete onderzoek als hier gegeven wordt verdient dan ook zeker belangstelling, door de algemene beschouwingen over couranten, tijdschriften en advertenties ook voor geïnteresseerden in andere landen. Het werk geeft veel tabellen en grafieken.

AN GROOTHANDELSPRIJZEN (De volledige statistiek werd het laatst opgenomen in E.-S.-B. van 18 November j.l.)

Table with multiple columns for ZUIVEL EN EIERN, METALEN, etc., showing price indices from 1925 to 1936.

Sept. 1932 79 K.G. La Plata; van 26 Sept. 1932 tot 5 Febr. 1934 Manitoba No. 2; van 5 Febr. 1934 tot 6 Juli 1935 80 kg La Plata. 3) Tot Jan. 1928 Western; vanaf Jan. 1928 2 Oct. 1933 No. 2 Canada. 4) Tot Jan. 1928 Malting; van Jan. 1928 tot 9 Febr. 1931 American No. 2, van 9 Febr. 1931 tot 23 Mei 1932 64/5 K.G. Zuid-Russische. Russische. 5) De jaren 1928 en 1929 Broek op Langendijk. 6) 1928. 7) 6 Nov. 8) 14 Nov. 9) 20 Nov. 10) 5 Nov. 11) 12 Nov. 12) 19 Nov. 13) 13 Nov.

AN GROOTHANDELSPRIJZEN.

Table with multiple columns for BOUWMATERIALEN, KOLONIALE PRODUCTEN, etc., showing price indices from 1925 to 1936.

De tegenwaarde in gulden, van de £ en \$ noteringen, berekend tegen den wisselkoers van den dag. (Zie E.-S.-B. van 7 Oct. 1936, blz. 733).

KOERSEN TE LONDEN.

Plaats en Landen	Noteerings-eenheden	7 Nov. 1936	14 Nov. 1936	16/21 Nov. '36 Laagste	21 Nov. '36 Hoogste
Alexandrië..	Piast. p. £	97 1/2	97 1/2	97 3/8	97 1/2
Athene	Dr. p. £	550	545	535	560
Bangkok...	Sh. p. tical	1/10 3/8	1/10 3/8	1/10 3/8	1/10 3/8
Budapest 1)	Pen. p. £	27	27	26 1/2	27 1/2
Buenos Aires	p. peso p. £	17.55	17.55	17.50	17.60
Calcutta ...	Sh. p. rup.	1/6 1/2	1/6 1/2	1/6 3/32	1/6 1/2
Constantin..	Piast. p. £	613	612	610	612
Hongkong ..	Sh. p. \$	1/2 1/2	1/3	1/2 1/2	1/3 1/2
Kobe	Sh. p. yen	1/2 1/2	1/2 1/2	1/2 1/2	1/2 1/2
Lissabon....	Escu. p. £	110 1/2	110 3/8	110	110 3/8
Mexico	\$ per £	18	18	17 1/2	18 1/2
Montevideo 2)	d. per £	26	26 1/2	26 1/2	26 1/2
Montreal ..	\$ per £	4.87 1/2	4.87 1/2	4.87 1/2	4.88 1/2
Rio de Janeiro	d. per Mil.	2 1/2	2 20/32	2 1/2	2 20/32
Shanghai ..	Sh. p. \$	1/2 1/2	1/2 1/2	1/2 1/2	1/2 1/2
Singapore ..	id. p. \$	2 1/2	2 1/2	2 1/2	2 1/2
Valparaiso 3)	\$ per £	131 1/2	131 1/2	131 1/2	131 1/2
Warschau ..	Zl. p. £	26	26	25 1/2	26 1/2

1) Offic. not. 7 Oct. 16 1/2; 11 Nov. 16 3/8; 19 Nov. 16 1/2. 2) Offic. not. 15 laten, gem. not., welke imp. hebben te betalen 2 Sept. 17.00. 3) Offic. not. 6 Oct. 39 1/8. 4) Id. 11 Mrt. 1935 4 1/4. 5) 90 dg. Vanaf 28 Aug. laatste "export" noteering.

ZILVERPRIJS

Londen 1)	(N.York 2)
17 Nov. 1936..	21 1/2
18 " 1936..	21 1/2
19 " 1936..	21
20 " 1936..	21
21 " 1936..	21 1/2
23 " 1936..	21 1/2
25 Nov. 1935..	29 1/2
27 Juli 1914..	59

GOUDPRIJS 3)

Londen	
17 Nov. 1936....	142 4
18 " 1936....	142 3
19 " 1936....	142 2 1/2
20 " 1936....	142 2
21 " 1936....	142 2
23 " 1936....	142 2
25 Nov. 1935....	140 1 1/2
27 Juli 1914....	84 10 3/4

1) in pence p. oz. stand. 2) Foreign silver in \$c. p. oz. fine. 3) in sh. p. oz. fine

STAND VAN 's RIJKS KAS.

Vorderingen.	7 Nov. 1936	15 Nov. 1936
Saldo van 's Rijks Schatkist bij De Nederlandsche Bank	f 24.356.523,52	f 49.126.165,78
Saldo b. d. Bank voor Ned. Gemeenten	" 113.286,19	" 229.360,82
Voorschotten op ultimo October 1936 a/d. gemeent. verstr. op a. haar uit te keeren hoofds. der pers. bel., aand. in de hoofds. der grondbel. en der gem. fondsbel., alsmede op. op die belastingen en op de vermogensbelasting	" 3.984.292,10	" —
Voorschotten aan Ned.-Indië	" 98.669.191,26	" 88.242.231,48
Idem aan Suriname.....	" 12.768.516,13	" 12.768.790,24
Kasvord.weg. creditverstr. afh. buitenl.	" 115.308.229,20	" 115.994.147,64
Daggeldleeningen tegen onderpand ..	" —	" —
Saldo der postrek. v. Rijkscomptabelen Vord. op het Alg. Burg. Pensioen f. 1) ...	" 40.407.992,64	" 37.804.632,61
Vord. op andere Staatsbedrijven 1) ...	" —	" 9.700.171,70
Vord. ten laste der Rijksbegr. kasgeldenleeningen aan gemeenten (saldo) ...	" 5.727.505,08	" 8.845.643,20
Verplichtingen	" 28.120.000,—	" 28.120.000,—
Voorschot door De Ned. Bank ingev. art. 16 van haar octrooi verstrekt	" —	" —
Schatkistbiljetten in omloop	f 458.984.000,—	f 458.871.000,—
Schatkistpromessen in omloop	" 65.310.000,—	" 65.300.000,—
Zilverbons in omloop	" 1.160.078,—	" 1.158.819,—
Schuld op ultimo October 1936 a/d. gem. weg. a. h. uit te keeren hoofds. d. pers. bel., aand. i. d. hoofds. d. grondbel. e. d. gem. fondsbel. alsmede op die bel. en op de vermogensbelasting ..	" —	" 4.325.088,12
Schuld aan Curaçao 1)	" 1.040.757,34	" 1.034.514,70
Schuld aan het Alg. Burg. Pensioen f. 1) ..	" 9.574.929,69	" —
id. a. h. Staatsbedr. der P.T. en T. 1) ...	" 89.422.259,13	" 162.475.554,86
id. aan andere Staatsbedrijven 1)	" 1.500.000,—	" 1.500.000,—
id. aan diverse instellingen 1)	" 105.149.143,82	" 105.117.200,—
1) In rekg.-crt. met 's Rijks Schatkist.		

NEDERLANDSCH-INDISCHE VLOTTENDE SCHULD.

Vorderingen: 1)	14 Nov. 1936	21 Nov. 1936
Saldo Javasche Bank	f —	f —
Saldo b. d. Postchèque- en Girodienst	" 384.000,—	" 456.000,—
Verplichtingen:		
Voorschot 's Rijks kas e. a. Rijksinstell.	" 88.242.000,—	" 85.491.000,—
Schatkistpromessen in omloop	" 4.250.000,—	" 4.250.000,—
Schatkistbiljetten in omloop	" 2.000.000,—	" 2.000.000,—
Schuld aan het Ned.-Ind. Muntfonds.	" 1.489.000,—	" 1.489.000,—
Idem aan de Ned.-Ind. Postspaarbank.	" 875.000,—	" 916.000,—
Belegde kasmiddelen Zelfbesturen...	" 710.000,—	" 710.000,—
Voorschot van de Javasche Bank	" 1.339.000,—	" 617.000,—
1) Betaalmiddelen in 's Lands Kas op 21 Nov. 1936 f 47.040.000,—.		

CURAÇAOSCHE BANK.

Voornaamste posten in duizenden guldens.

Data	Metaal	Circulatie	Voorschotten aan de kolonie	Disconto's	Diverse rekeningen 1)	Diverse rekeningen 2)
1 October 1936	4.556	4.687	111	46	1.044	125
1 September 1936	4.559	4.801	244	46	1.056	111
1 Augustus 1936	4.562	4.865	193	47	1.154	105
1 Juli 1936	4.571	4.482	78	47	894	130
1 October 1935	4.624	4.272	183	48	546	133

1) Sluftp. der activa. 2) Sluftp. der passiva.

NEDERLANDSCHE BANK.

Verkorte Balans op 23 November 1936.

Activa.			
Binnent. Wis-	Hfdbk. f	19.751.251,35	
sels, Prom.	Bijbnk. "	292.720,93	
enz. in disc.	Ag.sch. "	2.127.298,57	f 22.171.270,85
Papier o. h. Buitenl. in disconto			" —
Idem eigen portef.	f	2.268.000,—	
Af: Verkocht maar voor debk. nog niet afgel. "			" 2.268.000,—
Beleeningen	Hfdbk. f	258.650.846,44 1)	
incl. vrsch.	Bijbnk. "	5.689.285,23	
in rek.-crt.	Ag.sch. "	30.807.433,95	
op onderp.	f	295.147.565,62	
Op Effecten	f	291.279.096,33 1)	
Op Goederen en Spec. "		3.868.469,29	" 295.147.565,62 1)
Voorschotten a. h. Rijk			" —
Munt, Goud	f	124.106.845,—	
Muntmat., Goud ..		445.788.032,87	
	f	569.894.877,87	
Munt, Zilver, enz. "		19.932.278,69	
Muntmat., Zilver ..		—	" 589.827.156,56 1)
Belegging van kapitaal, reserves en pensioenfonds			" 39.510.214,13
Gebouwen en Meub. der Bank			" 4.600.000,—
Diverse rekeningen			" 5.436.813,05
Staat d. Nederl. (Wetv. 27/5/32, S. No. 221) "			" 11.958.329,12
	f	970.919.349,33	

Passiva.

Kapitaal	f	20.000.000,—
Reservefonds	"	3.105.769,04
Bijzondere reserve ..	"	6.300.000,—
Pensioenfonds	"	10.281.860,89
Bankbiljetten in omloop	"	773.971.515,—
Bankassigatiën in omloop	"	8.371,36
Rek.-Cour. { Het Rijk f	45.228.055,10	
saldo's: { Anderen "	109.386.044,51	" 154.614.099,61
Diverse rekeningen		" 2.637.733,43
	f	970.919.349,33

Beschikbaar metaalsaldo .....

Minder bedrag aan bankbiljetten in omloop dan waartoe de Bank gerechtigd is ..

Schatkistpapier, rechtstreeks bij de Bank ondergebracht .....

1) Waarvan aan Nederlandsch-Indië (Wet van 15 Maart 1933, Staatsblad No. 99)..... f 68.518.450,—

2) Waarvan in het buitenland..... " 10.500.000,—

Voornaamste posten in duizenden guldens.

Data	Goud		Circulatie	Andere opeisch. schulden	Beschikb. Metaal-saldo	Dek-kings-perc
	Munt	Muntmat.				
23 Nov. '36	124107	445.788	773.972	154.622	219.325	63,5
16 " '36	124107	445.788	774.431	151.503	220.183	63,5
25 Juli '14	65.703	96.410	310.437	6.198	43.521	54

Data	Totaal bedrag disconto's	Schatkist-promessen rechtstreeks	Beleeningen	Papier op het buitenl.	Diverse rekeningen 1)
23 Nov. 1936	22.171	—	295.148	2.268	5.437
16 " 1936	22.356	—	292.387	2.268	5.523
25 Juli 1914	67.947	—	61.686	20.188	509

1) Onder de activa.

JAVASCH E BANK.

Data	Goud	Zilver	Circulatie	Andere opeischb. schulden	Beschikb. metaal-saldo
21 Nov. '36 1)	106.580	—	158.850	25.610	32.796
14 " '36 2)	106.620	—	162.670	23.070	32.324
24 Oct. 1936	88.565	19.705	156.847	27.347	34.593
17 " 1936	88.565	19.490	159.482	23.187	34.988
25 Juli 1914	22.057	31.907	110.172	12.834	4.842

Data	Wissels, buiten N.-Ind. betaalb.	Disconto's	Beleeningen	Diverse rekeningen 1)	Dek-kings-percentage
21 Nov. '36 1)	2.800	72.910	—	14.580	58
14 " '36 2)	2.880	74.700	—	13.900	57
24 Oct. 1936	2.234	10.272	55.768	10.853	59
17 " 1936	2.186	10.300	53.604	10.820	59
25 Juli 1914	6.395	7.259	75.541	2.228	44

1) Sluftp. activa. 2) Cijfers telegrafisch ontvangen.